

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Institut mezioborových studií Brno

**Pomoc asociálnímu mladistvému, v jeho zátěžích,
hledání východisek v praxi**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:
PhDr. Antonín Olejníček

Vypracovala:
Zdeňka Zamazalová

Brno 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma: „Pomoc asociálnímu mladistvému, v jeho zátěžích, hledání východisek v praxi“ zpracovala samostatně a použila jen literaturu uvedenou v seznamu literatury.

Tištěná i elektronická verze bakalářské jsou totožné.

Brno, 31. 3. 2011

.....
Zdeňka Zamazalová

Poděkování

Mé poděkování patří panu PhDr. Antonínu Olejníčkovi za velmi užitečné rady a metodickou pomoc, které mi poskytoval při zpracování mé bakalářské práce.

Také bych chtěla poděkovat mé rodině za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytli při zpracování bakalářské práce, a které si nesmírně vážím.

Zdeňka Zamazalová

OBSAH

ÚVOD	2
TEORETICKÁ ČÁST	3
1. Vymezení základních pojmů	3
1.1. Specifikace faktorů a zátěží, které ovlivňují chování mladistvých	5
1.1.1. Uspokojování potřeb.....	5
1.1.2. Konflikty v rodině.....	6
1.1.3. Šikana.....	9
1.1.4. Dílčí závěr.....	12
2. Rodina a výchova	14
2.1. Rodina	14
2.2. Funkce rodiny	15
2.3. Výchova	16
2.4. Styly výchovy	17
2.5. Dílčí závěr	18
3. Orgány a instituce	19
3.1. Státní sektor	19
3.1.1. Územně samosprávné celky.....	19
3.1.2. Škola.....	22
3.1.3. Pedagogicko-psychologické poradny (PPP).....	24
3.1.4. Manželské a rodinné poradny.....	26
3.1.5. Střediska pro volný čas dětí a mládeže.....	27
3.1.6. Probační a mediační služba ČR.....	27
3.2. Nestátní sektor	28
3.3. Dílčí závěr	31
PRAKTICKÁ ČÁST:	32
Příběh č. 1	33
Příběh č. 2	36
Příběh č. 3	38
Příběh č. 4	41
ZÁVĚR	45
Resumé	46
Anotace	47
Anotation	47
Seznam použité literatury	48

ÚVOD

Ve své bakalářské práci se zabývám tématem, které je aktuální v každé době. Téma „Pomoc asociálnímu mladistvému, v jeho zátěžích, hledání východisek v praxi“ jsem si vybrala především z důvodu, že již řadu let pracuji na pozici sociální pracovníce a v mé praxi na oddělení sociálně právní ochrany dětí se setkávám s lidmi, kteří prožívají různé náročné životní situace. Ve vzájemné spolupráci se snažíme společně hledat východiska z těchto životních krizí.

Také mladí lidé prožívají svá různá trápení a ne vždy se jim podaří problémy dobře zvládnout a vyrovnat se s nimi. Bakalářská práce je zaměřena zejména na příčiny vzniku asociálního chování a nalezení možných řešení. Při vypracování mé bakalářské práce budu čerpat poznatky ze studia zákonů ČR, odborných publikací a odborných časopisů a z praktických zkušeností z mého zaměstnání, kde se setkávám s dětmi, mládeží a jejich rodiči.

Cílem mé bakalářské práce je v teoretické části definovat základní pojmy, zejména co jsou poruchy chování, specifikovat faktory a zátěže, které ovlivňují chování mladistvých. Dále bych chtěla popsat současnou rodinu, její funkce, výchovu v rodině a výchovné styly. Přiblížit státní a nestátní sektor v oblasti sociální péče, která je zaměřena na práci s dospívající mládeží a možnosti jejich vzájemné spolupráce.

V praktické části budou uvedeny názory a zkušenosti odborníků, kteří pracují na různých pozicích v systému sociální péče. Na vybraných kazuistikách bych chtěla vymezit zátěže, se kterými se museli mladí lidé potýkat.

Sociální práce je obor, který má v současné době nejbližší právě k oboru sociální pedagogika. Oba tyto obory zaznamenaly po roce 1989 značný rozvoj. Sociální prevence i sociální poradenství patří také k předmětu zájmu oboru sociální pedagogiky.

TEORETICKÁ ČÁST

1. VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

Bakalářská práce obsahuje vzhledem ke zpracovávanému tématu několik pojmů, které považuji za vhodné vysvětlit a definovat, aby byly srozumitelné i pro osoby, které se v dané problematice nepohybují.

Mladistvý – tento výraz je v souladu s trestně právní úpravou, jedná se o osobu od 15 do 18 let věku, který má sníženou trestní odpovědnost.¹ Z hlediska výše trestu se setkáváme s dalším termínem – blízký věku mladistvého – dle právní teorie je myšlen věk do 20 let.

Nezletilý – v právní praxi i v některých vědních disciplínách (etopedie, kriminologie) je to termín vymezující osoby mladší 15 let věku, které ještě nejsou trestně odpovědné. V běžné praxi se tento termín užívá pro označení jedinců, kteří nedosáhli věku zletilosti tj. 18 let.

Poruchy chování – projev možného ohrožení normálního zdravého psychického vývoje jedince s důsledky pro jeho sociální začleňování.² Dále je lze charakterizovat jako odchylku v oblasti socializace, kdy jedinec není schopen respektovat normy chování na úrovni odpovídající jeho věku, případně svých rozumových schopností.³

Příčiny vzniku poruchového chování mohou být různé, obvykle se jedná o nepříznivý vliv většího počtu různých rizik. Tyto faktory mohou být biologické či sociální a působí ve vzájemné interakci. Jedná se o genetické dispozice, biologické dispozice, narušení struktury či funkce centrální nervové soustavy, úroveň inteligence a vliv sociálního prostředí.

Při hodnocení projevů poruchového chování je třeba brát v úvahu psychologický vývoj jedince. V některých případech může jít pouze o přechodné výkyvy v chování.

¹ Matoušek, O., Kroftová, A., Mládež a delikvence, Praha: Portál, 2003, ISBN 80-7178-771-X, s. 316

² Kohoutek, R., Poznávání a utváření osobnosti, Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2001, IBSN 80-7204-200-9, s. 132

³ Vágnerová, M., Psychologie problémového dítěte školního věku, Praha: Karolinum, 1997, ISBN 80-7184-488-8, s. 67

Poruchy chování lze rozdělit do dvou kategorií:

- a) **neagresivní** – kde sice dochází k porušování sociálních norem, ale nejsou spojeny s agresivitou (například lži, záškoláctví, útěky a toulavost)
- b) **agresivní** – kde je navíc podstatné násilné porušování a omezování práv ostatních, z tohoto hlediska je lze považovat za závažnější (např. násilné chování, týrání a vandalismus). Mezi oběma typy není přesná hranice, mohou se různým způsobem kombinovat.⁴ Násilné chování namířené proti sobě se nazývá autoagresivní (např. sebepoškozování, pokusy o sebevraždu).

Dále je dělíme podle charakteru závažnosti:

- **Disociální porucha chování** je nepřiměřené chování, dochází při něm k mírnějšímu porušení norem dané společnosti, ale dá se zvládnout výchovnými postupy. Může se objevit v rodinné i školní výchově. Nejčastěji se jedná o neposlušnost, vzdorovitost, negativismus, lži. Ve většině případů může mít toto chování přechodný ráz.
- **Asociální poruchy chování** jsou závažnější odchylky od sociálních, etických nebo pedagogických norem, které však ještě nemají ráz trestné činnosti. Je v rozporu s morálkou. Toto chování má většinou dlouhotrvající charakter. Jeho náprava již vyžaduje speciálně pedagogický přístup. Může se jednat o záškoláctví, útěky a toulavost, sebepoškozování.
- **Antisociální poruchy chování** jsou nejzávažnější poruchou chování, jedná se o protisociálně zaměřené chování, které svými důsledky poškozuje jak společnost, tak i jedince. Tento stupeň poruchy chování může mít charakter recidivy. Náprava vyžaduje péči specializovaných institucí. Jedná se o chování porušující právní normy, je trestně postižitelné (např. alkoholismus, toxikomanie, prostituce, kriminalita).

^{4 4} Vágnerová, M., Psychologie problémového dítěte školního věku, Praha: Karolinum, 1997, ISBN 80-7184-488-8, s. 70

1.1. Specifikace faktorů a zátěží, které ovlivňují chování mladistvých

Dospívání je obecně známé období převratných změn, které zahrnuje jak biologické, psychologické, tak i sociální aspekty. Je to období velmi náročné, se kterým se potýkal snad každý. Jedinec se vyrovnává se svými hormonálními změnami, dále na něj útočí jeho zmítající se psychika a do toho řeší mezilidské vztahy.

V této kapitole budou popsány některé faktory, které ovlivňují chování mladistvých. Dále zde budou popsány jednotlivé zátěže, se kterými se mladí lidé setkávají v rodině, ve škole i ve vrstevnických skupinách a se kterými se musí vyrovnat. Podrobněji bude rozepsána problematika šikany, neboť se velmi často vyskytuje v kolektivech mládeže a její včasné objevení eliminuje nepříznivé následky.

Většina náročných životních situací vzniká u běžně odolného jedince až při kumulaci více zátěžových faktorů, které se vzájemně podmiňují nebo při jejich dlouhodobém působení. Je třeba si všimnout varovných příznaků, jako jsou např. nápadná změna v chování, útlum, déletrvající skleslost, smutek, ztráta zájmů, proměnlivost nálad, zvýšená citlivost na podněty zvenčí, neadekvátnost reakcí, lhostejnost, ignorování učitele, agresivita. Mohou se objevovat psychosomatické obtíže. Tyto změny mohou být doprovázeny poruchami chování nebo mohou poukazovat na společensky velmi závažné okolnosti.⁵

1.1.1. Uspokojování potřeb

Jedním z faktorů důležitých pro zdárný vývoj jedince, je nutné uspokojování jeho základních biologických, psychických a psychosociálních potřeb. Docent Kohoutek tyto potřeby vymezuje takto:

Biologické a elementární potřeby jsou především potrava, oděv, přístřeší, ochrana před existenčním nebezpečím.

Sociálně psychické potřeby jsou potřeby citového vyžití, sebeuplatnění, společenského kontaktu a potřeby poznávat. **Potřeba citové jistoty a citového vyžití** se u jedince projevuje touhou po bezpečí, po zázemí, potřebou být chráněn, mít někoho, kdo ho má rád, ke komu se může kdykoliv uchýlit nebo komu si může postěžovat.

⁵ Kraus, B., Poláčková V., Člověk – prostředí – výchova, Brno: Paido, 2001, ISBN 80-7315-004-2, s. 196

Uspokojení této potřeby dává pocit životní jistoty, a proto je základem životní harmonie a životní radosti. V současné době se hodně diskutuje o tzv. emoční deprivaci a subdeprivaci. Těmito termíny se označuje stav citového strádání, který je způsobený nedostatečnými citovými podněty, vztahy a vazbami k jiným lidem, hlavně k rodičům, sourozencům a přátelům nebo tím, že tyto vazby zcela chybí. Může se jednat o chronicky neuspokojenou potřebu citového vyžití.

Neuspokojená **potřeba sebeuplatnění a porucha sebevědomí** bývá výsledkem nesprávného přístupu k jedinci. Dítě bývá často drezurováno, ukázněováno nepřiměřenými tresty, je u něj potlačována spontaneita, a tím i tvořivost. Nepříznivě také působí na sebedůvěru dětí posměch spolužáků nebo kamarádů. Každá snaha dítěte o přiměřené a žádoucí chování by měla být rodiči kladně ohodnocena. Dítě si zaslouží respekt rodičů, sourozenců nebo kamarádů.

Potřeba společenského kontaktu, potřeba emočně sociálních kontaktů se projevuje jistým „hladem“ po společnosti, potřebou se sdružovat s jinými lidmi. Tato potřeba je u každého jedince jiná, někdo je velmi společenský, druhý zase vyhledává spíše samotu.

Další důležitou lidskou potřebou je **potřeba poznávat**. Míra potřeby a snahy poznávat závisí nejenom na schopnostech, ale také na rozvoji poznávacích citů dítěte. Rodiče by měli dětem dopřát pocítit radost z pochvaly a úspěchu. Jinak se může stát, že dítě obrátí svou pozornost nežádoucím směrem.

Je nutno počítat s psychologickou zákonitostí, že pokud jedinec nemůže uspokojovat své základní potřeby v souladu se svými biorytmy přiměřeně, uspokojuje je náhražkově, třeba i sociálně nežádoucím způsobem.⁶

1.1.2. Konflikty v rodině

Dalšími faktory, které mohou být příčinou asociálního chování mladistvého, jsou zcela určitě dlouhodobé, neřešené konflikty uvnitř rodiny, kde mladistvý vyrůstá. Profesor Matějček říká, že jednou z nejproblematičtějších věcí ve vztahu k dětem je okolnost, že rodiče, ať si to více či méně uvědomují, používají dítě v období, kdy jsou mezi nimi konflikty, často jako hromosvod, v podstatě jako oběť, na kterou svalují viny, které mu nepatří. Dítě je také často používáno jako prostředník, který by měl usmířovat

⁶ Kohoutek, R., *Poznávání a utváření osobnosti*, Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2001, IBSN 80-7204-200-9, s. 104-107

hádající se rodiče. Jeden či druhý chtějí znát jeho názor, chtějí, aby jasně vyjádřilo svůj vztah k míře viny otce nebo matky. Na dítě se kladou požadavky, které nemůže splnit a dostává otázky, které nemůže řešit. To u dítěte vyvolává napětí, úzkost, rozlady, vnitřní neklid.⁷

Mezi tyto patří především závislosti na alkoholu a drogách, nezaměstnanost jednoho nebo obou rodičů, vysoké pracovní nasazení rodičů, dlouhodobé onemocnění v rodině, trauma spojené s rozvodem rodičů, domácí násilí, existenční starosti a další. V posledních letech nastává také velký problém se zadlužením rodiny a neschopností splácet.

Alkoholismus jednoho nebo obou rodičů – alkohol stojí v pozadí velkého počtu epizod domácího násilí, ať již mezi rodiči samotnými nebo směrem od rodiče k dítěti. Navíc mohou vznikat situace, kdy je nutné řešit okamžitě bezprostřední ohrožení členů rodiny opilým agresorem. Jednotliví členové rodiny jsou neúměrně zatíženi stresem spojeným např. s nočním útekem z bytu, barikádováním dveří, výjezdy policie nebo záchranné služby. Nejvíce jsou takto zatíženy právě děti, které si dávají za vinu jednání svých rodičů. Děti vyrůstající v rodině alkoholika čelí den co den nepředvídatelným a proměnlivým okolnostem i projevům chování.⁸

Nezaměstnanost jednoho nebo obou rodičů – rodič, který je delší dobu nezaměstnaný a nemůže si zajistit odpovídající zaměstnání, je pod velkým psychickým tlakem. Reakce na ztrátu zaměstnání může být velmi silná, počínaje psychickým šokem až pasivní rezignací. Neúspěšné pokusy sehnat práci vedou zpravidla k apatii a vyvolávají negativní pocity. Střídání naděje a zklamání na trhu práce přispívá k emocionální labilitě a způsobuje deprese. Ztrátu práce provázejí i finanční potíže.⁹

Vysoké pracovní nasazení rodičů – může být také jedním z faktorů příčiny asociálního chování mladistvých. Rodiče jsou plně zahlceni svou prací a ztrácejí přehled o tom, jak jejich děti tráví volný čas, s kým se přátelí apod. Zvyšují se nároky na čas rodičů strávený v zaměstnání, v důsledku toho se zkracuje čas věnovaný dětem. Vyvstává zde další problém způsobu jeho trávení, problém „kvality času“. V této situaci vzniká například otázka užívání médií (televize, internet, PC hry, Facebook apod.)

⁷ Matějček Z., Dytrych Z., Krizové situace v rodině očima dítěte, Praha, Grada, 2002, ISBN 80-247-0332-7, s. 13

⁸ Forwardová, S., Když nám rodiče ničí život, Praha: MOTTO, 2008, IBSN 978-80-7246-417-3, s. 99

⁹ Sekot, A., Sociologické texty, Brno, IMS 2004, s. 6

v současných rodinách. Přibývá dvoukariérových manželství.¹⁰ Otec i matka se plně věnují své pracovní kariéře a na děti jim nezbývá čas.

Dlouhodobé vážné onemocnění v rodině – rodiče se plně věnují péči o nemocného člena rodiny, žijí pod neustálým tlakem a dochází k poklesu zájmu o dítě.

Trauma spojené s rozvodem rodičů – rodiče bývají v průběhu rozvodu mnohdy zahlceni svými negativními emocemi, prožitky subjektivního neštěstí, četnými konflikty, vyřizováním si tzv. účtů mezi sebou. Děti zůstávají nepovšimnuty, s rozpadem rodiny jsou obeznámeny jako s konečným řešením a jen těžko se v nové situaci orientují. Některé děti jsou nástrojem manipulace mezi rodiči. Prof. Matějček také říká, že rozvodem rodičů se velice často ruší vnitrorodinné vztahy, které dítě potřebuje pro svou identifikaci s dospělými, ruší se často zázemí, které má nejraději a kde nalézá pocit jistoty a bezpečí. Četní prarodiče se po rozvodu svých dětí začnou navzájem osočovat, nenávidět a přestanou v důsledku toho i akceptovat dítě, ke kterému měli pozitivní vazby. Všechny stresové situace, kterým je dítě v důsledku rodinného rozvratu a rozvodu vystaveno, mohou vést k poruchám vývoje osobnosti dítěte, ke vzniku různých psychopatologických obrazů.¹¹

Citové týrání – k citovému týrání může docházet ve všech typech rodin, v bohatých i chudých, většinou se ale vyskytne tehdy, když jsou rodiče přetíženi svými vlastními zájmy. V rodinách, kde jsou rodiče vystaveni dlouhodobému materiálnímu a vztahovému tlaku, může být dítě zanedbáváno. Stane-li se dítě ohniskem jejich osobních frustrací, ubližují mu tak, že mu například vyhrožují nebo kritizují.¹²

Domácí násilí - násilí může mít řadu podob. I když dítě samo není vystaveno fyzickému násilí, může být například svědkem násilného chování rodičů. Dále se může jednat o tělesné nebo citové týrání, sexuální zneužívání.¹³

Existenční starosti v rodině – zejména v rodinách s nízkými příjmy dochází k existenčním starostem, zda budou mít dostatek finančních prostředků na zabezpečení

¹⁰ Kraus, B., Poláčková V., Člověk – prostředí – výchova, Brno: Paido, 2001, ISBN 80-7315-004-2, s. 84

¹¹ Matějček Z., Dytrych Z., Krizové situace v rodině očima dítěte, Praha, Grada, 2002, ISBN 80-247-0332-7, s. 45-46

¹² Train, A., Nejčastější poruchy chování dětí, Praha, Portál, 2001, ISBN 80-7178-503-2, s. 42

¹³ Train, A., Nejčastější poruchy chování dětí, Praha, Portál, 2001, ISBN 80-7178-503-2, s. 41-45

rodiny – na zaplacení nájemného, záloh na energie, na jídlo apod. V těchto rodinách se žije pod tlakem, dochází k hádkám mezi rodiči.

Zadlužení rodiny – novým problémem posledních let se stává zadlužení rodin. Toto je způsobeno snadným získáním půjček. Různé peněžní ústavy a společnosti lákají nové klienty k uzavření smlouvy. Klient si v mnoha případech nedokáže spočítat, zda bude moci všechny půjčky splácet včas. Splácení starých půjček řeší uzavřením smlouvy o další půjčce. V konečném důsledku může dojít k soudnímu řešení a k zabavení majetku.

Zvýšené nároky na dítě ze strany rodičů - v některých rodinách dochází k přetěžování dětí. Rodiče kladou velký důraz na výkon dětí ve škole, nutí dítě navštěvovat různé zájmové činnosti, sportovní kluby či výuku jazyků. Nároky kladené na dítě jsou mnohdy vysoké a neodpovídají jeho schopnostem.

Neúspěch v partnerském vztahu – dospívající chlapci a dospívající dívky prožívají své první lásky rozdílně. Profesorka Vágnerová k této problematice uvádí, že dívky v tomto věku obvykle chápou koitus jako prostředek, zatímco pro chlapce je dosažení sexuálního uspokojení jednoznačně cílem. Dívky bývají prvními sexuálními zkušenostmi zklamané, jsou nejisté, mívají pocity viny, obávají se následků a někdy mohou být i traumatizovány, zejména pokud není nepřilíš příjemný prožitek kompenzován pocitem dovršení partnerského vztahu. Chlapce od počátku sex uspokojuje sám o sobě. Z jejich pohledu nemusí být vždy a bez výhrad spojen s citovým vztahem.¹⁴

1.1.3. Šikana

Šikanování je nebezpečný sociálně patologický jev, při němž je zejména omezována osobní svoboda, svoboda rozhodování, je ponižována lidská důstojnost a čest. Mnohdy je obětí ubližováno na zdraví či na majetku.

Jedná se o složitý a komplexní problém, který není možno právně pojmout jako jeden celek, neboť svými znaky a důsledky zasahuje do různých právních odvětví.

¹⁴ Vágnerová. M., Vývojová psychologie I., Praha, Karolinum, 2005, ISBN 80-246-0956-8, s. 426-427

Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit jedinci, ohrožit ho nebo zastrašovat. Je to cílené a obvykle opakované užití násilí jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině jedinců, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí druhé osobě, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování, či zneužívání. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako nápadné přehlížení a ignorování jedince dalším jedincem, případně skupinou dalších jedinců. Nebezpečnost působení šikany spočívá zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a nezřídka v celoživotních následcích na duševním a tělesném zdraví.¹⁵

Vývoj šikany

- a) **Ostrakismus** – vzniká na počátku šikany, jedná se zejména o izolaci, kdy oběť nemá žádné kamarády, spolužáci jej neberou vážně, převažuje mírné, převážně psychické týrání, zesměšňování, hanlivá přezdívka, dělají na něj „legrácky a vtípky“. Pokud se ohradí, je mu vytýkáno, že nerozumí legraci – tento stupeň šikany je těžko pozorovatelný.
- b) **Přitvrzování manipulace** – psychický nátlak se stupňuje, dochází k fyzickému napadení, agresor situaci mapuje – kam až může zajít. Agresorovi zvětšení moci nad obětí přináší uspokojení, má větší respekt a obdiv od spolužáků. Pokud nereaguje pozitivní jádro skupiny, není-li dostatečný záporný vztah k násilí, rozjíždí se násilí ve skupině v plném rozsahu.
- c) **Nukleový základ** – je stěžejní. Pokud není zabráněno šikaně, přidávají se další jednotlivci, šikana se organizuje – pevné dělení rolí. Pokud se nevytvoří silná pozitivní skupina, šikana se stane normou.
- d) **Mlčící většina** - šikana se stala normou, ostatní agresora poslouchají, někdy se i aktivně účastní. Hlavní roli hraje strach z upoutání pozornosti na sebe a z případné šikany své osoby.
- e) **Dokonalá šikana** – šikana je předmětem zábavy celé skupiny, manipulace má propracovanou podobu. Agresoři jsou vůdci skupiny, oběť má vysokou absenci, utíká do nemoci.¹⁶

¹⁵ Metodický pokyn MŠMT č. 28 275/2000-22

¹⁶ Kolář, M. Skrytý svět šikanování ve školách, Praha: Portál, 1997, ISBN 80-7178-123-1, s. 31

Účastníci šikany

Agresor – snaží se dominovat okolí, má nedostatek morálního cítění, absence pocitu viny, někdy se objevuje nedostatek sebevědomí, mohl být dříve sám obětí šikany. Intelekt nerozhoduje.

1. Hrubý, primitivní, možnost kázeňských problémů, zastrašuje okolí, nelítostný a tvrdý, často je to dáno rodinnou výchovou – psychické a fyzické násilí v rodině, chová se jako jeho rodiče nebo se jim mstí.
2. Slušný, kultivovaný, narcistické chování, často úzkostný – v rodině náročný přístup, přísný až vojenský dril bez lásky.
3. Srandista, dobrodruh, výmluvný, často oblíbený jak mezi dětmi, tak i pedagogy, velká sebedůvěra.¹⁷

Oběť – neexistuje univerzální model oběti, každá skupina si umí najít někoho, kdo se obětí může za daných okolností stát. Někdy rozhoduje fyzická nebo psychická odlišnost (děti handicapované, bojácné, s nízkým sebevědomím, malé sociální dovednosti, intelekt nerozhoduje – jedinci vysoce inteligentní i jedinci mentálně slabší).¹⁸

Kyberšikana – je novodobý druh šikany, který využívá k obtěžování oběti elektronických prostředků – počítače, mobilní telefony nebo telefony. Za kyberšikanu je považováno nevhodné kontaktování, vyhrožování, napadání či zesměšňování obětí. Prostřednictvím sociálních sítí jako např. Facebook se zveřejňují fotografie, videozáznamy nebo kritika oběti.¹⁹

Odhalení šikany

Odhalení šikany je velmi obtížné, protože protagonisty ovlivňuje významným způsobem strach agresorů z případného postihu a oběti z následku odhalení týrání, kdy čeká agresorovu odvetu, tedy přístřeší v šikanování. Proto se tak stává většinou

¹⁷ Kolář, M., Bolest šikanování, Praha: Portál, 2001, ISBN 80-7178-513-X, s. 85-86

¹⁸ Kolář, M Bolest šikanování, Praha, Portál, 2001, ISBN 80-7178-513-X, s. 89

¹⁹ www.sikana.blogspot.com 7. 3. 2011

nahodile, nejčastěji na základě náhodného přistihnutí agresora při činu nebo při nedokonalém zamaskování následků šikany na základě informací oběti, spolužáků nebo kamarádů apod.

K odhalení šikany mohou pedagogům či rodičům pomoci varovné signály, kterých je možno si povšimnout.

Přímé znaky šikany pro učitele: žák je cílem posměchu, čelí kritice na svou adresu, dostává panovačné příkazy od spolužáků, má tendenci se podřizovat, je terčem drobného ataku, který neoplácí, nerovnost sil při rvačce, snaží se uniknout.

Nepřímé znaky šikany pro učitele: bývá odmítán, snaží se zdržovat poblíž učitele, patrná nejistota komunikace před třídou, je ustrašený, smutný, nešťastný, náhlé zhoršování prospěchu, poškozené věci, poškozený oděv, zřetelná fyzická poranění, která nedokáže uspokojivě vysvětlit.

Varovné signály šikany pro rodiče: dítě nenavštěvuje spolužáky či kamarády, nemá žádné kamarády, není zváno k jiným dětem, odmítá jít do školy, má patrný strach či nechuť k jídlu, mění cesty do školy, žádá rodiče o odvoz nebo dovoz ze školy, dochází ze školy hladové z důvodu ataků agresora, pláče před spánkem, neklidný spánek či výkřiky ze snu, ztráta zájmu o učení a nesoustředěnost. Doma je smutné, apatické, s výkyvy nálad, mluví o sebevraždě, odmítá se svěřit, žádá opakovaně o peníze bez uspokojivého vysvětlení, případně je doma krade, nápadně často ztrácí věci, neobvyklá agresivita ke svému okolí, stěžuje si na bolesti či nevolnosti za účelem vyhnout se škole (agresorovi), dítě tráví více času doma oproti dřívějšímu.²⁰

1.1.4. Dílčí závěr

V této kapitole byly definovány faktory a zátěže, které ovlivňují chování mladistvých. Jejich výčet však není úplný. Problémů, které musí mladý člověk řešit, je mnoho. Záleží na každém jedinci, jak dokáže na určitý problém reagovat. Zda má podporu rodiny, přátel, učitele nebo vychovatele. Také je velice důležité, zda má již zkušenost s řešením problému. Odhalení problému, se kterým se mladý člověk trápí a který ovlivňuje jeho chování, je nutné pro další práci s tímto jedincem. Neméně důležitá je i znalost prostředí, ve kterém mladý člověk žije.

²⁰ Říčan, P., Agresivita a šikana mezi dětmi, Praha, Portál, 1995, ISBN 80-7178-049-9 s. 49-50

Pracovník, který bude mladistvému poskytovat pomoc a péči, by měl mít určité charakterové a morální vlastnosti. Měl by umět vytvořit přátelskou atmosféru, aby mu mladistvý mohl plně důvěřovat a získat tak jistotu, že mu skutečně chce pomoci. Pomáhající pracovník by měl být empatický, umět dobře komunikovat, používat vhodných diagnostických metod a rozhodovat. Využívat dovednosti i vědomosti z více vědních oborů, a to sociální pedagogiky, sociální péče, pedagogiky, psychologie, medicíny, práva a další.

2. RODINA A VÝCHOVA

V této kapitole bude přiblížena dnešní rodina, její vliv na vývoj dítěte, její funkce ve vztahu ke společnosti. Dále zde bude pojednáno o rodinné výchově a výchovných stylech.

2.1. Rodina

Rodina je nejstarší společenská instituce. Je považována za základní jednotku naší společnosti. Je to sociální prostor, kde člověk poznává svět a osvojuje si základní sociální dovednosti. Rodina je jedním z nejdůležitějších faktorů ve vývoji dítěte. Je zdrojem vědomých i nevědomých podnětů působících na utváření osobnosti dítěte již od narození a má prioritní postavení pro rozvoj jedince. Rodina je také místem uspokojování nejen základních životních potřeb, ale i citových potřeb, místem přerozdělování ekonomických hodnot. Ve fungující rodině nalezneme jasné vymezení rolí, respektování osobní autonomie, sdílení hodnotové orientace, vzájemnou toleranci, emoční podporu, schopnost efektivně komunikovat a otevřeně řešit problémy a konflikty.

Je nesporné, že nejlepší předpoklady pro tvořivý výchovný proces jsou zajištěny tam, kde je rodina úplná a kde všichni její členové jsou vzájemně spjatí vztahem hlubokého porozumění, důvěry a náklonnosti. To je zajisté nejlepší ovzduší, ve kterém se dítěti dobře daří a kde se jeho osobnost může od začátku zdravě vyvíjet.²¹

Rodina by měla být v určitém slova smyslu bezpečným zázemím, kde se jeden může spolehnout na druhého. Ovšem i v dobře fungující rodině se čas od času objeví nějaký problém, který je potřeba včas a konstruktivně vyřešit. Dítě se tak naučí tyto problémy úspěšně řešit, získávat odolnost vůči stresu, bolesti i zklamání. Do jisté míry se schopnost harmonické rodinné výchovy skládá z vyváženě namíchaných předchozích prvků.²²

Odkládání, skrývání a potlačování problémů vedou v dlouhodobém měřítku k takové změně klimatu rodiny, že mohou v dítěti vyvolat únikové snahy

²¹ Matějček, Z., Rodiče a děti, Brno: Avicenum, 1986 ISBN 735 21-08-31, s. 60

²² Hajný, M., O rodičích, dětech a drogách, Praha: Grada Publishing, 2001, ISBN 80-247-0135-9, 70

po „náhradním řešení“.²³ Takovým řešením může být únik k alkoholu, drogám, do sekt nebo nevhodných vrstevnických part.

Z hlediska průběhu socializačního procesu má zásadní význam, do jaké míry se daří rodině vypořádat s funkcemi, které má plnit. Hovoříme proto o rodině:

- **funkční** – přiměřeně plní všechny funkce
- **afunkční** – občas dochází k poruchám v plnění jedné či několika funkcí, které ale nenarušují vážněji život rodiny a zásadně negativně neovlivňují vývoj dítěte
- **dysfunkční** – dochází k vážným poruchám, vnitřnímu rozkladu rodiny, zásadně je narušován socializační proces dítěte.²⁴

2.2. Funkce rodiny

Rodina zajišťuje mnoho činností, zabezpečuje své členy hmotně, pečuje o zdraví, výživu a kulturní návyky svých členů, vytváří specifické socializační a výchovné prostředí pro děti, předává jim kulturní dědictví, vštěpuje jim morální postoje, ovlivňuje je, usměrňuje, chrání a podporuje.²⁵

Základní funkce rodiny:

- **Biologicko-reprodukční funkce** má význam jak pro společnost jako celek, tak i pro jedince, kteří tvoří rodinu. Existencí rodiny je společensky a kulturně regulována sexualita. Dochází jednak k uspokojování biologických a sexuálních potřeb, ale také k uspokojování potřeby pokračování rodu každého jedince.
- **Sociálně-ekonomická funkce.** Rodina je chápána jako významný prvek v rozvoji ekonomického systému společnosti. Členové rodiny se zapojují do výrobní i nevýrobní sféry v rámci výkonu svého povolání. V rámci rodiny se realizuje řada rozhodnutí týkajících se ve využití materiálních a finančních prostředků, investic a výdajů. Rodina se chová jako autonomní systém s výraznými prvky solidarity

²³ Hajný, M., O rodičích, dětech a drogách, Praha: Grada Publishing, 2001, ISBN 80-247-0135-9, 75

²⁴ Kraus, B., Poláčková V., Člověk – prostředí – výchova, Brno: Paido, 2001, ISBN 80-7315-004-2, s. 79

²⁵ Kraus, B., Poláčková V., Člověk – prostředí – výchova, Brno: Paido, 2001, ISBN 80-7315-004-2, s. 79

- **Socializačně-výchovná funkce** – rodina je první sociální skupinou, které učí dítě přizpůsobovat se sociálnímu životu, osvojovat si základní návyky a způsoby chování běžné ve společnosti. Dítě od narození a po celou dobu života v rodině přijímá velmi široké spektrum nejrůznějších informací a aktivně je zpracovává v souladu se svými přirozenými vlohami, biologickými a psychickými potřebami, se svými zkušenostmi, ale i s hodnotovými orientacemi a vzory. Hlavní úlohou socializačního procesu v rodině zůstává příprava dětí a mladistvých na vstup do praktického života
- **Sociálně-psychologická podpora členů.** Budování a udržování pozitivního rodinného klimatu je jedním z důležitých a nelehkých úkolů rodiny. Pro každého jedince je rodina významným opěrným bodem, v němž hledá bezpečí, založené na vzájemném porozumění. Takové zázemí je pak základem dalších sociálních kontaktů jedince ve společnosti.
- **Emocionální funkce** – tato funkce je nezastupitelná, neboť žádná jiná instituce nedokáže vytvořit potřebné citové zázemí, pocit lásky, bezpečí a jistoty.²⁶

2.3. Výchova

Výchova je záměrné, cílevědomé působení, které se projevuje všestranným formováním osobnosti. Je to specificky lidská činnost. Všestranné formování člověka vychází z potřeby jeho harmonického rozvoje, jak po stránce duševní, tak fyzické.²⁷

Správný a vhodný způsob výchovy bývá často charakterizován jako výchova s láskou, trpělivá, vytvářející vztahy vzájemné sympatie, porozumění posilující sebedůvěru dítěte a akceptující dítě takové, jaké je.²⁸

Výchova v rodině se vždy odvíjela od školní výchovy a ta od společenské výchovy. V každém historickém období je potřeba v rodině vychovávat děti k hodnotám lásky, slušnosti, úcty, toleranci, přátelství, solidarity a dobra. Výchova v rodině má rozvíjet vztah k sobě, ke společnosti, lidem, rodině a vztah k přírodě.²⁹

²⁶ Kraus, B., Poláčková V., Člověk–prostředí–výchova, Brno: Paido, 2001, ISBN 80-7315-004-2, s. 79-82

²⁷ Kraus, B., Teorie výchovy, Brno, BonnyPres, IMS, 2006, s. 5

²⁸ Kohoutek, R., Poznávání a utváření osobnosti, Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2001, ISBN 80-7204-200-9, s. 116

²⁹ Bakošová, Z., Sociální pedagogika jako životná pomoc, Bratislava, Public promotion, 2008, ISBN 978-80-969944-0-3, s. 94

Výchovným prostředím v rodině rozumíme demografické, psychologické, kulturní a ekonomické podmínky rodiny. Dále životní styl rodiny, uznávané hodnoty a modely výchovy. Jde o nezáměrné výchovné prostředí, které vzniká bez cílevědomého působení. V užším smyslu jde o podnětnost uvedených podmínek v interakci s výchovným procesem, cíly rodinné výchovy a styly výchovy.

2.4. Styly výchovy

Na základě znalosti způsobu výchovy určitého dítěte můžeme také s jistou dávkou pravděpodobnosti předvídat rozvoj některých vlastností jeho osobnosti.³⁰

Chování rodičů k dítěti se podle intenzity projevu lásky a přísnosti rodiče dá rozdělit na čtyři rodičovské styly výchovy. Jen málo rodin má zcela vyhraněný styl, který patří do jedné skupiny.

Příkazující výchovný styl – rodiče vychovávají své děti s velkou přísností a malými či dokonce žádnými projevy rodičovské lásky. Na děti mají velké nároky, neprojevují jim porozumění a cit. Děti těchto rodičů mají často velmi nízkou motivaci. V dospívání mívají tyto děti problémy vycházet s ostatními dětmi a nedaří se jim ve škole.

Uvolněný výchovný styl – rodiče svým dětem projevují lásku, ale zároveň jim mnoho dovolí. Necháávají, aby se děti samy rozhodly, co budou dělat, kdy to budou dělat a jak. Uvolnění rodiče své děti milují, ale nedopřávají jim žádný režim a hranice, díky kterým se děti mohou správně vyvíjet. Z tohoto pohledu rodiče své děti zanedbávají. Dětem takovýchto rodičů chybí sebekontrola. Často jsou považovány za nevyzrálé. V dospívání mají děti rodičů praktikující tento výchovný styl sklony k užívání návykových látek a porušování zákonů.

Zanedbávající výchovný styl – rodiče svým dětem neprojevují rodičovskou lásku, nekladou na děti žádné nároky, nevěnují se jim. V těchto rodinách chybí řád, disciplína i projevy citu. Děti těchto rodičů mají sklony k asociálnímu jednání a častěji se u nich projevují psychické problémy jako deprese.

³⁰ Kohoutek, R., *Poznávání a utváření osobnosti*, Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2001, IBSN 80-7204-200-9, s. 116

Podporující výchovný styl – rodiče dávají svým dětem najevo svou lásku, zároveň jim poskytují stabilitu ve formě daných pravidel a hranic, ve kterých se děti musí pohybovat. Tito rodiče bývají velmi přísní, co se týká dodržování pravidel, ale jsou ochotni s dětmi diskutovat. K dětem se chovají přátelsky a otevřeně s nimi komunikují. Děti těchto rodičů mají naději na úspěch a spokojenost v životě, jsou oblíbené v kolektivu, sebejistější a schopnější.³¹

Dle M. Vágnerové styl rodinné výchovy ovlivňuje rozvoj dětské osobnosti. Jako nejvýhodnější se ukazuje kombinace rodičovské lásky a disciplíny, fungující jako opora a výzva, propojení individuální citové vazby s tolerancí k individualitě a vývojově přiměřenému odpoutávání. Požadavky rodiny, spojené s poskytnutím opory při zvládnání těchto nároků, přispívají k rozvoji dětských kompetencí, sebedůvěry a cílevědomosti.³²

2.5. Dílčí závěr

Pro pomáhajícího pracovníka je velmi důležitá znalost prostředí rodiny, kde žije mladistvý s asociálním chováním, zda tato rodina plní své funkce nebo je naopak zdrojem zátěží, které ovlivňují chování mladistvého. Při práci s mladistvým je nutné si všimnout jeho postojů k rodičům, sourozencům, dalším příbuzným. Dále je nutné hovořit s rodiči mladistvého, jaký mají k němu vztah, zda jsou ochotni spolupracovat při řešení jeho problémů.

Pracovník může využít jednu z metod sociální práce, a to terénní šetření přímo v rodině mladistvého. Takto získá cenné poznatky o prostředí, kde mladistvý vyrůstá. Může rodině nabídnout poradenskou pomoc, případně zprostředkovat odbornou pomoc v zařízení.

³¹ www.mamedite.cz Péče o dítě Ing. Michaela Tilton, MBA dne 7. 3. 2011

³² Vágnerová, M., Vývojová psychologie I., Praha, Karolinum, 2005, ISBN 80-246-0956-8, s. 19

3. ORGÁNY A INSTITUCE

V této části bakalářské práce bude zmapována činnost orgánů a institucí veřejné správy České republiky zabývajících se péčí a pomocí zejména na úseku práce s dětmi a mládeží, a to ve státní správě a v samostatné působnosti. Dále zde bude uvedena činnost organizací v nestátním sektoru. V závěru kapitoly bude popsána možnost vzájemné spolupráce mezi vládním i nevládním sektorem a mezi jednotlivými organizacemi.

3.1. Státní sektor

Stát zajišťuje svou činnost prostřednictvím ministerstev. Pomoc a péči na úseku práce s dětmi a mládeží řídí Ministerstvo práce a sociálních věcí prostřednictvím územně samosprávních celků a jimi zřízených zařízení. Vzdělávání, pedagogicko-psychologické poradenství a rozvíjení volnočasových aktivit zajišťuje Ministerstvo školství. Probační a mediační služba je řízena Ministerstvem spravedlnosti.

3.1.1. Územně samosprávné celky

Sociálně právní ochrana dětí je upravena v zákoně č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. Sociálně právní ochranou dětí dle tohoto zákona se rozumí zejména ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění, působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny.

Sociálně právní ochranu zajišťují orgány sociálně právní ochrany, jimiž jsou:

- a) krajské úřady
- b) obecní úřady obcí s rozšířenou působností
- c) obecní úřady
- d) ministerstvo
- e) Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dítěte se sídlem v Brně

Sociálně právní ochranu zajišťují:

- a) obce v samostatné působnosti
- b) kraje v samostatné působnosti

- c) komise pro sociálně právní ochranu dětí
- d) další právnické a fyzické osoby, jsou-li výkonem sociálně-právní ochrany pověřeny.

V oblasti předcházení sociálně patologickému chování dětí a mladistvých se tyto orgány věnují preventivní a poradenské činnosti.

Obecní úřad je povinen:

- a) působit na rodiče, aby plnili povinnosti vyplývající z rodičovské zodpovědnosti
- b) projednat s rodiči odstranění nedostatků ve výchově dítěte
- c) projednat s dítětem nedostatky v jeho chování
- d) sledovat, zda je na základě kontrolních oprávnění zamezováno v přístupu dětí a mladistvých do prostředí, které je z hlediska jejich vývoje a výchovy ohrožující
- e) zaměřuje svoji pozornost na využívání volného času těchto dětí
- f) zaměřuje svoji pozornost na děti vyhledávající styky s fyzickými osobami nebo skupinami těchto osob požívajícími alkoholické nápoje, návykové látky nebo páchajícími trestnou činnost
- g) sleduje u dětí projevy nesnášenlivosti a násilí
- h) věnuje pozornost dětem z rodin s nízkou sociální úrovní
- i) zabraňuje pronikání nepříznivých sociálních a výchovných vlivů mezi ostatní skupiny dětí
- j) nabízí dětem programy pro využití volného času se zřetelem k zájmům dětí a jejich možnostem.

Obecní úřad obce s rozšířenou působností je povinen:

- a) sledovat nepříznivé vlivy působící na děti a zjišťovat příčiny jejich vzniku
- b) činit opatření k omezování působení nepříznivých vlivů na děti
- c) pomáhá rodičům při řešení výchovných nebo jiných problémů souvisejících s péčí o dítě
- d) poskytuje nebo zprostředkovává rodičům poradenství při výchově a vzdělávání dítěte

- e) pořádá v rámci poradenské činnosti přednášky a kurzy zaměřené na řešení výchovných, sociálních a jiných problémů souvisejících s péčí o dítě a jeho výchovu
- f) může rodičům nebo osobám odpovědných za výchovu dítěte uložit povinnost využít pomoc odborného poradenského zařízení, pokud rodiče nezajistili dítěti odbornou pomoc, ačkoli dítě takovou pomoc nezbytně potřebuje a obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností takovou pomoc dítěti předtím doporučil.
- g) vyžaduje-li to zájem na řádné výchově dítěte, může učinit tato opatření podle §43 zák. č. 93/1963 Sb. o rodině, ve znění pozdějších předpisů:
 - napomene vhodným způsobem nezletilého, jeho rodiče a osoby, které narušují jeho řádnou výchovu
 - stanoví nad nezletilým dohled a provádí jej za součinnosti školy
 - uloží nezletilému omezení, která zabrání škodlivým vlivům působících na jeho výchovu, zejména návštěvu podniků a zábav pro nezletilého vzhledem k jeho osobě nevhodným.
- k) podat neprodleně návrh soudu na vydání předběžného opatření pokud se dítě ocitlo bez jakékoliv péče nebo jsou-li jeho život nebo příznivý vývoj vážně ohroženy nebo narušeny
- l) vykonává funkci opatrovníka
- m) působí proti opakovaným poruchám v chování a jednání dětí se zvláštní pozorností věnovanou pachatelům trestné činnosti
- n) upozorňuje krajské úřady na potřebu napomáhat dětem, které ukončily školní docházku, při získávání možnosti pokračovat v další přípravě na povolání, zejména jde-li o děti propuštěné z ústavní výchovy, ochranné výchovy nebo výkonu trestu odnětí svobody
- o) spolupracuje s úřady práce při zprostředkování vhodného zaměstnání pro tyto děti
- p) usměrňuje péči o tyto děti podle programů péče o problémové skupiny dětí zpracovaných státními orgány, obcemi, pověřenými osobami a dalšími právníckými a fyzickými osobami
- q) pomáhá dětem překonat problémy, které mohou vést k negativním projevům v jejich chování.

Starosta obce s rozšířenou působností zřizuje jako zvláštní orgán obce komisi pro sociálně-právní ochranu dětí. Tato komise koordinuje výkon sociálně právní ochrany na území správního obvodu obce s rozšířenou působností.³³

Na obecních úřadech obcí s rozšířenou působností je zřízen sociální odbor. V rámci těchto sociálních odborů pracuje oddělení sociálně právní ochrany dětí (dále jen SPOD), kde je také zajišťována agenda kurátora pro mládež. Práce oddělení SPOD je zajišťována zejména v rámci zákona č. 359/1999Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů a tato činnost je vykonávaná pro celé území správního obvodu obce s rozšířenou působností. Pracovníci oddělení SPOD při výkonu svého zaměstnání aktivně spolupracují se školami, lékaři, Policií ČR, Městskou policií, soudy, rodinnými poradnami, Pedagogicko-psychologickou poradnou, Probační a mediační službou, organizacemi zajišťující volnočasové aktivity a dalšími organizacemi.

3.1.2. Škola

Škola je další významnou institucí, ovlivňující dětskou osobnost a rozvoj různých psychických funkcí. Každé školské zařízení rozvíjí nejen poznávací schopnosti a různé dovednosti, ale působí i jako důležitý socializační činitel, modifikující rozvoj určitých osobnostních vlastností a dalších aspektů. Škola působí ve směru eliminace individuálních rozdílů. Vytváří tlak na posílení vlastností a kompetencí odpovídajících obecnému modelu úspěšného žáka.³⁴

Jako nástroj primární prevence sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízení vydalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy metodický pokyn č. j.: 20 006/2007-51 ze dne 16. 10. 2007:

Školní preventivní strategie

- a) je dlouhodobým preventivním programem pro školy a školská zařízení
- b) je součástí školního vzdělávacího programu, který vychází z příslušného rámcového vzdělávacího programu
- c) vychází z omezených časových, personálních, finančních investic se zaměřením na nejvyšší efektivitu

³³ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

³⁴ Vágnerová, M., Vývojová psychologie I., Praha, Karolinum, 2005, ISMB 80-246-0956-8, s. 20

- d) jasně definuje dlouhodobé a krátkodobé cíle
- e) je naplánovaná tak, aby mohla být řádně uskutečňována
- f) přizpůsobuje se kulturním, sociálním či politickým okolnostem i struktuře školy či specifické populaci jak v rámci školy, tak v jejím okolí, respektuje rozdíly ve školním prostředí
- g) oddaluje, brání nebo snižuje výskyt sociálně patologických jevů
- h) zvyšuje schopnost žáků a studentů činit informovaná a zodpovědná rozhodnutí
- i) má dlouhotrvající výsledky
- j) pojmenovává problémy z oblasti sociálně patologických jevů a případné další závislosti, včetně anaboličtva, dopingu, násilí a násilného chování, intolerance a antisemitismu
- k) pomáhá zejména těm jedincům, kteří pocházejí z nejvíce ohrožených skupin (minoritám, cizincům, pacientům, či dětem) při ochraně jejich lidských práv
- l) podporuje zdravý životní styl, tj. harmonickou rovnováhu tělesných a duševních funkcí s pocitem spokojenosti, chuti do života, tělesného i duševního blaha (výchova ke zdraví, osobní a duševní hygiena, výživa a pohybové aktivity)
- m) poskytuje podněty ke zpracování Minimálního preventivního programu.

Prevenční na školách zajišťují zejména – ředitel školy, pedagogové, výchovný poradce a metodik prevence.

Ředitel školy – sleduje efektivitu prevence sociálně patologických jevů. Sleduje problémy v kontextu celé školy, dělá personální a organizační opatření ke zlepšení vzájemného soužití ve škole. Svolává v případě potřeby výchovnou komisi za účasti rodičů, pedagogů, pracovníků orgánů péče o dítě, psychologů apod.

Pedagogové – věnují se v rámci výuky rozvoji kompetencí u žáků v oblasti sociálních dovedností, učí podle principů a metod v rámci koncepce školy. Provádějí průběžnou diagnostiku žáků a třídy, na pedagogických radách vzájemně hodnotí uplynulé období, konzultují případné problémy, navrhuje opatření. Třídní učitel je v kontaktu s rodiči žáků své třídy prostřednictvím třídních schůzek, osobních setkání a dalších možností komunikace.

Výchovný poradce – koordinuje společně s metodikem prevence aktivity školy v oblasti prevence. Aktivně nabízí učitelům a žákům možnost poradit se o svých

problémech. Zaměřuje se na žáky, kteří jsou ohroženi ve svém vývoji, sebepojetí, komunikaci s druhými. Učitelé informují výchovného poradce o případech výskytu agresivního chování ve třídě, signálů o potížích žáka (osobnostní, rodinné, vztahové), náhlém i trvalém neúspěchu v učení, obtížné komunikaci, konfliktu s rodiči, porušování pravidel soužití ve škole žákem, krádežích ve třídách. Výchovný poradce navrhuje opatření, navrhuje řediteli školy svolání výchovné komise. Vede individuální konzultace s dětmi, rodiči, informuje o možnostech odborné péče a další pomoci (má k dispozici adresář sociálních služeb, linku bezpečí apod.). Jedná se sociálním odborem. Konzultuje problémy s odbornými pracovišti – Sociálně poradenské centrum, Pedagogicko-psychologická poradna.

Metodik prevence – vytváří minimální preventivní program, podílí se na jeho realizaci. Komunikuje s učiteli v oblasti primární prevence, v případě vzniklého problému dává podněty k možné nápravě. Spolupracuje s institucemi a organizacemi v oblasti primární prevence. Koordinuje předávání informací o problematice sociálně patologických jevů ve škole, dokumentuje průběh preventivní práce školy. Hodnotí realizaci minimálního preventivního programu.

Ke zjištění aktuálního stavu sociálně patologických jevů ve škole jsou využívány dotazníkové metody, práce třídních učitelů a připomínky dětí, které mohou vyjadřovat ve školních časopisech, konzultací u metodika prevenci, případně u školní psycholožky.³⁵

3.1.3. Pedagogicko-psychologické poradny (PPP)

Činnost pedagogicko-psychologických poraden je zaměřena zejména na:

- diagnostiku dětí a dospívajících se zaměřením na posouzení psychického vývoje a specifických vzdělávacích potřeb
- poradenství pro rodinu
- metodickou a konzultační činnost pro školy, školská zařízení a další instituce

³⁵ metodický pokyn MŠMT č. j.: 20 006/2007-51 ze dne 16. 10. 2007

- mediační činnost
- přednáškovou a lektorskou činnost
- primární prevenci sociálně nežádoucích jevů
- práci s třídními kolektivy
- supervizní činnost
- programy rozvoje dovedností a osobnosti
- krizovou intervenci
- individuální poradenství
- psychoterapeutickou podporu

Hlavní činností PPP je:

- posouzení vývoje dětí předškolního věku včetně zjišťování připravenosti dětí na povinnou školní docházku a následného doporučení pro vzdělávání.
- psychologické a speciálně pedagogické vyšetření
- poradenské služby zaměřené na vyjasňování osobních perspektiv žáků a jejich profesního vývoje, metodická podpora škol, zajišťování prevence sociálně patologických jevů, realizace preventivních opatření a koordinace školních metodiků prevence
- poradenské služby žákům se zvýšeným rizikem školní neúspěšnosti nebo vzniku problémů v osobnostním a sociálním vývoje, jejich zákonným zástupcům a pedagogickým pracovníkům vzdělávajícím tyto žáky.

Vyšetření je uskutečňováno na pracovištích poraden nebo ve školských zařízeních, kam pracovníci PPP pravidelně dojíždějí. O vyšetření či konzultaci nezletilého dítěte nebo dospívajícího může požádat pouze jeho zákonný zástupce buď na základě svého rozhodnutí nebo na doporučení školy.³⁶

³⁶ www.ppptrutnov.cz/o-nss/ dne 7. 2. 3. 2011

3.1.4. Manželské a rodinné poradny

Manželské a rodinné poradny poskytují odborné poradenství občanům, kteří se ocitli v náročné sociální a životní situaci. Snaží se působit tak, aby se zvýšila schopnost jedinců řešit svoji náročnou situaci vlastními silami a aby plnili optimálně svoji funkci v rodině ve smyslu zásad Zákona o rodině. Výchovnou, poradenskou a terapeutickou činností podporují soudržnost rodiny a mezilidských vztahů.

Činnost manželských a rodinných poraden je zaměřena na:

- Pomoc rodině v celé mezigenerační šíři, jejíž členové se ocitli v tíživé sociální situaci vlivem vnějších či vnitřních okolností a nezvládnutých mezilidských vztahů.
- Pomoc rodině s dítětem, jehož psychosomatický vývoj je ohrožen v důsledku dopadů dlouhodobě krizové sociální situace, kterou rodiče nedokážou bez vnější pomoci překonat a existují další rizika ohrožení vývoje dítěte. Jde o rodiny, jimž je doporučeno využít pomoc odborného poradenského zařízení.
- Pomoc jedinci, případně partnerům se sníženou schopností řešit svou nepříznivou psychosociální situaci vlastními prostředky bez vnější podpory a pomoci.
- Pomoc dětem a mládeži ve věku od 11 let do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy, jejichž vývoj je ohrožen působením sociálně problematického prostředí a jsou tak vystaveni zvýšenému riziku sociální maladaptace.
- Pomoc osobám ohrožených domácím násilím, které jsou vystaveny psychickému a fyzickému násilí v rámci své rodiny nebo obydlí. Odborné poradenství je poskytováno v následné péči.

Odborná pomoc je poskytována v zařízení manželských i rodinných poraden a je bezplatná.³⁷

³⁷ www.psychocentrum.cz/pracoviste dne 2. 3. 2011

3.1.5. Střediska pro volný čas dětí a mládeže

Mezi střediska pro volný čas dětí a mládeže můžeme zařadit domy dětí a mládeže, stanice zájmových činností, základní umělecké školy, různé sportovní oddíly, a další.

Tato zařízení vytváří podmínky pro aktivní trávení volného času, pro realizaci dětí a mládeže v oblasti různých zájmů, relaxaci i rekreaci.

Činnost středisek volného času je realizována různými formami:

- **pravidelné aktivity** – kroužky, kluby, sportovní družstva, soubory
- **akce a programy** – kulturní, sportovní, relaxační, tvořivé dílny, jednodenní, vícedenní i víkendové programy, zájezdy, výlety apod.
- **prázdninové akce** – tábory pobytové, putovní, příměstské, zahraniční, poznávací, rekreační a odborná soustředění.

3.1.6. Probační a mediační služba ČR

Probační a mediační služba (dále PMS) je zřízena zákonem č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, s účinností od 1. 1. 2001. Jejím hlavním úkolem je provádět úkony probace a mediace vymezené v tomto zákoně.

Probací se dle zákona o PMS rozumí organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným, kontrola výkonu trestu nespojených s odnětím svobody, včetně uložených povinností a omezení, sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného trestu odnětí svobody. Dále individuální pomoc obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život, vyhověl soudem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám, a tím došlo k obnově narušených právních i společenských vztahů.

Mediace je vymezena jako mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu mezi obviněným a poškozeným a činnost směřující k urovnání konfliktního stavu vykonávaná v souvislosti s trestním řízením.

Mezi základní cíle působení Probační a mediační služby patří:

- integrace obviněného do společnosti, obnovení jeho sociálních vazeb a respektování právních norem společnosti
- participace poškozeného, jeho účast v procesu náhrady školy, dochází tak k posílení jeho pocitu bezpečí, integrity, důvěry v právní systém
- ochrana společnosti³⁸

PMS spolupracuje se státními i nestátními subjekty, především s orgány sociální péče, tedy se sociálními kurátory, kurátory pro mládež a pracovníky oddělení péče o děti a mládež. Dále spolupracuje s poskytovateli probačních programů.

Probačním programem se rozumí zejména program sociálního výcviku, psychologického poradenství, terapeutický program, program zahrnující obecně prospěšnou činnost, vzdělávací, doškolovací, rekvalifikační nebo jiný vhodný program k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého.³⁹

Cílovou skupinou jsou mladiství od 15 do 18 let, v odůvodněných případech i starší účastník maximálně do 21 let, prvopachatelé, pachatelé méně závažné trestné činnosti nebo mladistvý s poruchami chování.

Projekt „Právo na každý den“ má celkem 40 hodin, v jednotlivých lekcích účastníci rozvinou nejen své právní povědomí, ale lekce jsou zaměřeny i na rozvinutí vlastních schopností, zejména schopnost projevu, prezentování postojů, komunikaci. V podstatě se jedná o nezbytné maličkosti, které patří do všedního života a které chybí většině prvopachatelů vyrůstajících v komplikovaném prostředí.

3.2. Nestátní sektor

Po listopadové revoluci v roce 1989 se v České republice začal rozvíjet nevládní sektor orientovaný na všechny formy pomáhání: na dlouhodobou či střednědobou terapeutickou práci s klientem, na krizovou intervenci především v oblasti drogových závislostí, domácího násilí, týrání a zneužívání (např. K-centra, Drop-In, Nadace Rosa, dětská krizová centra), na rychlou sociální výpomoc (především katolická a evangelická

³⁸ Žatecká, E., Postavení a úkoly Probační a mediační služby, Ostrava, KEY Publishing, 2007, ISBN 978-80-87071-55-7, s. 46-47

³⁹ Žatecká, E., Postavení a úkoly Probační a mediační služby, Ostrava, KEY Publishing, 2007, ISBN 978-80-87071-55-7, s. 73 a 78

církevní charita) a na dlouhodobější sociální podporu klientů (azylové domy pro mladé matky, lidi bez přístřeší, stigmatizované jedince, chráněné bydlení, např. domy na půl cesty pro mladé lidi opouštějící dětské domovy, sociální byty pro jedince, zejména mladé, kteří se dostali do konfliktu s rodinou, provozované nadacemi, občanskými sdruženími či církvemi). Uvedená zařízení provozují nadace, církve a občanská sdružení.

Nevládní sektor působí zejména v těchto oblastech:

- **volnočasové aktivity dětí a mládeže** – soukromé umělecké školství, skauting, obnovený Sokol a Orel
- **péče o lidi postižené či stigmatizované** – asociace rodičů dětí určitého druhu handicapu, občanská sdružení pro pomoc obětem trestné činnosti nebo domácího násilí, Fond ohrožených dětí, Nadace Olgy Havlové, Vize 97 a další.⁴⁰

Činnosti neziskové organizace v oblasti sociální prevence zaměřené zejména na pomoc mladým lidem bych představila na konkrétní instituci. V kraji Vysočina již mnoho let pracuje Oblastní charita Jihlava, která poskytuje pomoc a podporu potřebným lidem a jejich okolí. Náplní činnosti této církevní organizace jsou služby sociální péče, služby ošetrovatelské, pastorační a služby sociální prevence.

Cílem preventivních programů v oblasti sociální prevence je pomáhat mladým lidem zlepšit kvalitu jejich života, předcházet vznikajícím sociálním rizikům, pomáhat jim orientovat se v jejich sociálním prostředí a vytvářet podmínky k řešení jejich aktuálních obtíží. Oblastní charita Jihlava provozuje několik zařízení, kde formou primární prevence přispívají k pozitivnímu vývoji dětí a mladých lidí.

Zařízení Oblastní charity Jihlava v oblasti sociální prevence:

- **Erko** – podpora při začleňování dětí a mládeže, především z romské etnické menšiny, které jsou ohroženy společensky nežádoucími vlivy, do většinové společnosti.
- **Klubíčko** – pomoc a podpora rodinám s dětmi ve věku 3 až 6 let, které jsou ohroženy sociálním vyloučením. Služba je poskytována ambulantní formou.

⁴⁰ Kraus, B., Poláčková V., Člověk, prostředí, výchova, Brno: Paido, 2001, ISBN 80-7315-004-02, s. 183 - 184

- **Centrum U Větrníku** – je kontaktní a poradenské centrum pro osoby ohrožené drogovou závislostí, jeho posláním je minimalizace potencionálních rizik a škod, které uživatelům, osobám blízkým a veřejnosti v Kraji Vysočina mohou v důsledku užívání nelegálních, nealkoholových drog nastat. Poskytuje odborné sociální služby vycházející z individuálních potřeb uživatelů služeb v nízkoprahovém zařízení.
- **Centrum U Větrníku** – Následná péče – je ambulantní doléčovací program, který pomáhá osobám po ukončení léčby závislostí.
- **Malá řemesla** – posláním této služby je pomoc a podpora osobám se zdravotním či sociálním znevýhodněním a zdravotním oslabením. Jde o podporu sociální integrace, nezávislosti, vyrovnání příležitostí, celkové zlepšení kvality života, prevenci defektivy tak, aby přestali být pasivními příjemci pomoci a stali se aktivními partnery v procesu plánování sociálních služeb.
- **Vrakbar - nízkoprahový klub** – jedná se pomoc mladým lidem zlepšit kvalitu jejich života, předcházet vznikajícím sociálním rizikům, pomáhat jim orientovat se v jejich sociálním prostředí a vytvářet podmínky k řešení jejich aktuálních obtíží. Cílovou skupinu klientů tvoří děti a mládež do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy. Dále osoby, které vedou rizikový způsob života nebo jsou tímto způsobem života ohroženy, osoby, které se svým chováním nebo jednáním ocitají v situacích, které jsou v rozporu se společenskými právní a kulturními normami. Patří mezi ně projevy šikany, drobná kriminalita, vandalismus, násilné projevy, experimentování s drogami. Další skupinou jsou mladiství pachatelé trestné činnosti.
- **Vrakbar - centrum primární prevence** – cílem tohoto programu je primární prevence, aby cílová skupina získala znalosti, dovednosti a postoje podporující zdravý životní styl a aby tyto přednosti dokázala uplatnit ve svém chování nejen v době realizace programu, ale i v budoucnosti.
- **Zastávka Telč - nízkoprahové zařízení** – terénní služba, která pomáhá mladým lidem zlepšit kvalitu jejich života v jejich prostředí. Cílovou skupinou jsou jedinci, kteří zažívají nepříznivé životní situace

vyplývající z životního stylu, konfliktního chování a způsobem, jimiž uspokojují své potřeby.⁴¹

S oblastní charitou Jihlava spolupracuje Probační a mediační služba ČR v rámci Celostátního projektu „Právo na každý den“.

3.3. Dílčí závěr

Myslím si, že v České republice je dostatek institucí a pracovišť, státních i nestátních, které nabízejí účinnou pomoc mladistvému v jeho tíživé situaci, případně celé jeho rodině. Každé zařízení nabízí určitou specifickou pomoc. Nabízené služby se dají vzájemně doplňovat tak, aby poskytnutá pomoc byla co nejúčinnější.

Předpokladem účinné pomoci je vzájemná spolupráce mezi těmito organizacemi. Pracovník pomáhající profesi by měl mít vytvořenou dobře fungující sociální síť se svými kolegy z jiných pracovišť a zařízení, se kterými může úspěšně realizovat některé složitější formy pomoci.

Instituce popisované v této kapitole mají sídlo většinou ve všech místech bývalých okresních úřadů. Některá z nich mají i detašovaná pracoviště na menších městech. Tímto je zabezpečena snazší dostupnost pomoci.

Ve větších městech i menších obcích pracuje celá řada zařízení a organizací, kde mohou děti a mládež trávit aktivní formou svůj volný čas. Efektivní využití volného času slouží jako prevence před sociálně patologickými jevy.

⁴¹ www.charitajihlava.cz/preventivni-programy/, dne 25. 2. 2011

PRAKTICKÁ ČÁST:

Na úvod praktické části jsem položila neformální otázky kolegům, se kterými spolupracuji při zajišťování agendy na úseku sociálně právní ochrany dětí (SPOD).

Otázka: „Jaké problémy trápí mladistvého s asocíálním chováním a zda má snahu to nějak řešit? Žádají pomoc pro své dítě i rodiče? Jsou ochotni řešit problémy svého dítěte (navštěvovat psychologa, absolvovat výchovný program pro dítě apod.) nebo to spíše bagatelizují?“

Odpověď dobrovolného pracovníka Linky důvěry, který zde pracuje 6 let: „Ano, na Linku důvěry se obrací také mladí lidé, někdy nás třeba jenom "zkouší" nebo "testují", ale je dobré, že o nás ví. Mladí lidé se na nás obrací v otázkách vztahů mezi lidmi (vrstevníky), s problémy osobními, sexuálními. Jejich rodiče volají ohledně chování dětí, s problematikou drogové závislosti, prospěchu dětí. Postup nebo řešení záleží na konkrétní situaci, mnohdy stačí jen "povídání", jindy domlouváme další možná řešení za účasti jednotlivých odborníků.“

Pracovník na úseku SPOD a kurátor pro mládež (5 let praxe) odpovídá: „Řekl bych, že mají problémy se vztahy s rodiči (generační propast nebo různé konflikty v rodině), dále vztahy mezi vrstevníky, pak asi možná nějaké závislosti, hledání svého "místa" ve společnosti, smysl života, má třeba i nedostatek financí (nebo možná právě někdy nadbytek). Jestli má snahu to nějak řešit? Některý ano a samozřejmě některý ne. Stejně tak rodiče, někteří to řešit chtějí, někteří děti kryjí, někteří to řešit nechtějí, někteří to bagatelizují.“

Psycholožka v rodinné poradně, kde pracuje již 17 let, má tyto zkušenosti: „Mladí lidé mají spoustu problémů. Je to například neúspěch ve škole, neschopnost se prosadit v partě kamarádů, poruchy příjmu potravy, úmrtí blízké osoby, bohužel i šikana, domácí násilí nebo sexuální obtěžování. Většina klientů s námi spolupracuje, pravidelně se dostavují na setkání, řídí se našimi radami. Pokud se však vyskytne problém v rodině, je spolupráce horší. Velice těžké to mají děti, jejichž rodiče se rozvádějí. Svě děti používají jako nástroj proti partnerovi. Dětem vlastně ubližují ti nejbližší. Takoví rodiče nejsou schopni spolupracovat.“

Dále v praktické části bakalářské práce jsou uvedeny životní příběhy čtyř mladých lidí, s jejichž životním osudem jsem se seznámila při výkonu svého povolání na oddělení sociálně právní ochrany dětí. Při zpracování jsem vycházela ze záznamů

uvedených ve spisové dokumentaci, která je vedená orgánem sociálně právní ochrany dětí obecního úřadu obce s rozšířenou působností a z mých osobních zkušeností. Z etických důvodů jsou změněny osobní údaje.

Příběh č. 1

První příběh pojednává o dívce jménem Alena (nar. v roce 1992). Rodina Aleny se dostala do evidence oddělení sociálně právní ochrany dětí z důvodu podání návrhu na úpravu poměru k dětem.

Alena se narodila předčasně ve 29. týdnu rizikového těhotenství matky. Vážila 1650 gramů a měřila pouhých 42 cm. Ze zdravotních důvodů strávila první tři měsíce života v kojeneckém ústavu, kam za ní matka jedenkrát týdně dojížděla.

Rodiče Aleny byli manželé, otec nar. 1968 byl vyučený v oboru ošetřovatel dobytka a matka nar. 1972 byla vyučená prodavačka.

Rodina bydlela u rodičů otce v nájemním bytě o velikosti 3+1, Společnou domácnost obývali rodiče s dcerou Alenou, rodiče otce a jeho starší svobodný bratr, celkem v bytě bydlelo 6 osob. Byt byl zařízen starým, opotřebovaným nábytkem. V této době byla rodina finančně zabezpečena, prarodiče byli starobní důchodci a pobírali důchod. Otec Aleny byl zaměstnaný jako dělník, matka byla na mateřské dovolené a bratr otce byl také zaměstnán.

O Alenku pečovala její matka za výrazné pomoci tchýně, která rovněž zajišťovala chod domácnosti. Alenka byla často nemocná, v prvním roce měla následkem pádu zlomenou ruku, v druhém roce po pádu z tříkolky měla zlomenou nohu, trpí lehkou mozkovou dysfunkcí. Když byly Alence čtyři roky, narodil se bratr Martin. Matka zvládala péči o obě děti s pomocí babičky – otcovy matky. Po několika letech prarodiče onemocněli nádorovým onemocněním a postupně zemřeli. Péče o děti i domácnost v rodině začala váznout.

Alenka navštěvovala mateřskou školu, nástup do školy byl na základě vyšetření v pedagogicko – psychologické poradně o rok odložen. Další rok nastoupila do první třídy na základě doporučení lékaře do Internátní základní školy pro děti trpící lehkou mozkovou dysfunkcí. Přes týden byla na internátě a na víkendy jezdila domů k rodičům. V internátní škole byla čtyři roky školní docházky, pátou třídu již absolvovala v Praktické škole v místě bydliště.

Rodiče dětí se postupně odcizovali, nakonec matka dětí odešla ze společné domácnosti a děti nechala na starost otci. Výživné neplatila. V této době se otec obrátil na orgán sociálně právní ochrany dětí (dále OPD) o pomoc. S otcem byl sepsán návrh na úpravu poměrů k dětem. Soud svěřil děti do péče otce a matce bylo vyměřeno výživné. Součástí řízení bylo i provedení šetření poměrů rodiny v místě bydliště. Tímto šetřením byly zjištěny výrazné nedostatky v péči o nezletilé děti, a proto byl podán návrh na stanovení dohledu nad výchovou dětí. Okresní soud tento dohled stanovil. Do rodiny pravidelně docházela sociální pracovnice. Bylo zjištěno, že rodina poslední tři roky (od smrti babičky) neplatila nájemné, bylo placeno pouze inkaso – záloha na elektrickou energii a na plyn. Otec byl zaměstnán a pobíral minimální mzdu. Další příjem do rodiny tvořily pouze dávky státní sociální podpory – přídavky na děti a sociální příplatek, později po zaplacení běžného měsíčního nájmu, rodina pobírala příspěvek na bydlení. Matka výživné na děti neplatila. Bratr otce, který stále bydlel s rodinou, byl nezaměstnaný a pobíral pouze sociální dávku na zabezpečení základních potřeb. Otec s orgánem OPD spolupracoval v rámci svých schopností dobře. Otcí nezletilých dětí byl stanoven splátkový kalendář na úhradu dlužného nájmu, který pod stálým dohledem sociální pracovnice pravidelně plnil. O vedení domácnosti se staral otec nezletilých dětí, vařil, pral i uklízel, postupně mu s péčí o domácnost začaly pomáhat obě děti. Příjmy rodiny se vždy pohybovaly na hranici životního minima.

Matka se o děti nezajímala, údajně v té době žila s mužem nevalné pověsti, neustále měnila bydliště, výživné neplatila.

Alena byla hodnocena ve zprávě z Praktické školy jako klidná, kamarádká, s bezproblémovým chováním, avšak velmi často nemocná. Otec se školou spolupracoval.

Ve třinácti letech se u Aleny začaly objevovat první výchovné problémy. Otec si stěžoval, že ho dcera nerespektuje, chodí pozdě domů, začala se výrazně líčit. Do rodiny začala docházet i kurátorka pro mládež. Začala intenzivní práce s Alenou. Kurátorka do rodiny docházela jedenkrát týdně a po domluvě docházela i Alena do kanceláře kurátorky pro mládež každé pondělí, chodila vždy ráda, někdy se dostavila i dvakrát týdně s odůvodněním, že jde okolo. V domě dětí a mládeže jí byla domluvená zdarma návštěva zájmových kroužků, avšak Alena tam nikdy nevydržela soustavně chodit. Návštěvu odborné pedagogicko – psychologické poradny otec odmítal, neboť byla vzdálená od jeho bydliště 35 km, on by si musel vzít dovolenou a zaplatit cestu. Měl obavy o své zaměstnání a na jízdenky mu peníze nezbývaly.

U Aleny se začalo objevovat záškoláctví, útěky z domu, noci trávila mimo domov. Dvakrát byla hledaná Policií ČR. Začala vyhledávat známosti a několikrát byla nalezena v přítomnosti dospělých mužů ukrajinské národnosti. Na základě předběžného opatření byla umístěna v Dětském diagnostickém ústavu, následně byla umístěna v Dětském domově. Dvakrát se pokusila o útěk. Otec ji jezdil do domova navštěvovat. Dle pravidelných zpráv z dětského domova je Alena kamarádká, úkoly nebo domácí práce se snaží plnit, avšak je nemotorná. Ráda vyhledává společnost vychovatelek, ráda si s nimi povídá. Snadno však podléhá negativním vlivům zkušenějších a starších kamarádek.

Matka nezletilé Aleny se seznámila s ženou, se kterou později uzavřela registrované partnerství. Po té se začala o dceru znovu zajímat a navštěvovat ji v domově.

Alena v dětském domově ukončila povinnou školní docházku a nastoupila na učební obor švadlena. I v dětském domově Alena vyhledávala přítomnost mužů, ráda s nimi koketovala. Dověšením 18. roku života jí byl ukončen pobyt v dětském domově, Alena se vrátila zpět k otci a začala dojíždět na SOU do sousedního města. Učební obor nedokončila. Seznámila se s mužem o 8 let starším a nyní očekávají narození dítěte.

Shrnutí:

Alena je dívka, která pochází z rodinného prostředí dlouhodobě disharmonického. Projevuje se u ní známka dlouhodobé citové deprivace. Ráda by k někomu přilnula. Její otec je simplexní osobnost, citovou oporu neumí dceři poskytnout, dokáže zajistit pouze základní záležitosti. V případě Aleny považují za velmi nešťastné doporučení lékaře absolvovat začátek školní docházky v internátní škole, neboť zcela jistě došlo k vzájemnému odcizení dcery a rodičů. Zároveň rodiče neměli možnost se podílet na přípravě dcery do školy, nedošlo u nich k návyku pravidelné denní přípravy do školy.

Alena má značnou snahu po sebeuplatnění, neustále se snaží zaujmout své okolí, za tímto účelem se stahuje do fantazijních prožitků. Má tendence zveličovat své zkušenosti s hochy. Je velmi sugestibilní, snadno podlehne i negativním podnětům. Velice dbá na úpravu svého zevnějšku, chodí nápadně až nevkusně nalíčená.

Alena ochotně navazuje kontakt a ráda s dospělými spolupracuje, dělá jí dobře zájem o její osobu. Je však nesamostatná, vyhovuje jí vedení. Velmi jí chybí kontakt s matkou.

V rodině Aleně chyběla podpora a zájem, rodiče se nezajímali o její potřeby nebo prožitky. Chybělo jí důsledné vedení. V době dospívání jí chyběla především matka. Zájem a pochopení hledala mimo rodinu. Bohužel jej nalézala u starších mužů, kteří ji však viděli jako sexuální objekt.

Vzhledem ke skutečnosti, že Alena očekává narození dítěte, je nutné sledovat její situaci i nadále. Alena i její přítel budou muset prokázat, že se dokážou o své dítě dobře postarat.

Příběh č. 2

Další příběh je o chlapci Lubošovi, do evidence kurátora pro mládež se dostal na základě žádosti jeho matky, neboť se důvodně obávala, že její syn bere drogy.

Luboš se narodil v roce 1989. Jeho matkou byla tehdy svobodná dvacetiletá dívka, která byla vyučená prodavačkou a pracovala v továrně ve směnném provozu. Bydlela u svých rodičů v jejich rodinném domku. Rodiče s narozením dítěte nesouhlasili, následně dceři s péčí a výchovou malého Luboše nepomáhali.

Luboš nemá v rodném listě uvedeného otce. Matka žádala soudně o určení otcovství, označila postupně celkem 6 mužů, kteří by mohli být otcem nezletilého, avšak ani u jednoho nebylo po provedených testech otcovství potvrzeno.

V roce 1995 se Lubošovi narodil bratr Jiří. Matka toto těhotenství dlouho tajila. Syn se narodil postižený, léčí se na neurologii. Také tento syn nemá uvedeného otce, matka sdělila, že neví, kdo je otcem, řízení na určení otcovství nebylo zahájeno.

Rodina stále bydlí v rodinném domku rodičů matky, obývají dvě místnosti v podkroví domku. Domácnost je vedená v naprostém pořádku a čistotě. Příjem rodiny činí dávky státní sociální podpory a mzda ze zaměstnání matky, která pracuje jako dělnice na dvousměnný provoz.

V dětství s Lubošem nebyly žádné problémy. Matka se z finančních důvodů vrátila do zaměstnání, Luboš začal ve dvou letech navštěvovat dětské jesle. Později chodil do mateřské školy a do základní devítileté školy. Školní prospěch měl průměrný, nikdy neopakoval ročník, jeho chování bylo také bezproblémové. Několik let

navštěvoval zájmový kroužek sportovních her. Po ukončení základní školy nastoupil do učebního oboru automechanik. Učební obor si vybral sám, těšil se, že bude moci pracovat jako automechanik, neboť auta byly jeho koníčkem.

Do středního odborného učiliště denně dojížděl. V prvním pololetí se velmi výrazně zhoršil jeho prospěch, začalo se objevovat záškoláctví. V pololetí měl tři nedostatečné a nebyl klasifikován z odborného výcviku. Měl neomluvené zameškané hodiny a byl podmíněčně vyloučen ze školy. V této době si matka začala všimnout, že se jí doma z peněženky začaly ztrácet peníze. Prarodičům se ztratil magnetofon a lampa. Luboš najednou neměl kolo, CD přehrávač a další cennější věci, matce nedokázal vysvětlit, kdy tyto věci jsou. Dále si matka uvědomila, že se její syn v posledních měsících začal chovat podivně. Byl nemluvný a často se zdržoval mimo domov. Zároveň byl Luboš v této době předvolán na obvodní oddělení Policie ČR jako svědek ve věci odcizení radiopřehrávače z kulturního domu v nedaleké vesnici. Vyšetřováním se zjistilo, že byl spolupachatelem této krádeže.

Po těchto událostech matka nabyla přesvědčení, že Luboš užívá návykové látky. Začala ho sledovat, domlouvát mu, zakazovala mu chodit za kamarády, avšak veškeré její snahy byly marné. Luboš byl ze školy vyloučen. Po těchto událostech přišla Lubošova matka do kanceláře kurátorky pro mládež a žádala pomoc pro jejího syna. Byla velmi nešťastná.

Byl proveden rozhovor s Lubošem, ten veškerou svou vinu odmítal. V této době mu bylo 16 let. Sdělil, že ze školy odešel, protože ho učení nebavilo. Od dalšího školního roku chtěl zkusit jiný učební obor. Byla mu zprostředkována návštěva v nízkoprahovém zařízení, kde se věnují mladistvým a pomáhají jim zvládnout jejich problémy. Dále mu byla nabídnuta pomoc terénního pracovníka, který se zabývá drogovou problematikou (Luboš věděl, že do jeho města dojíždí tento pracovník a anonymně poskytuje sterilní jehly!!!). Nízkoprahové zařízení jednou v doprovodu své matky navštívil, pomoc terénního pracovníka odmítl.

Matka si doma začala schovávat peníze a platební kartu, tak aby o nich Luboš nevěděl. Zašívala je do matrace, na které spala. Jednoho dne ráno zjistila, že matrace je rozřízlá, finanční hotovost ve výši 5000,-Kč a platební karta zmizely. Ještě tutéž noc bylo z karty vybráno 8000,-Kč. Matka na Luboše podala trestní oznámení.

Luboš se k činu doznal a byl souzen soudem pro mladistvé. Matka ještě den před hlavním líčením chtěla vzít své podání zpět. Toto si nakonec rozmyslela. Luboš

byl odsouzen k alternativnímu trestu výkonu obecně prospěšných prací. Byl zařazen do výchovného programu v nízkoprahovém zařízení.

Matka nesla celou záležitost velmi těžce, chtěla trest výkonu obecně prospěšných pracovní vykonat za syna. Bylo jí vysvětleno, že trest si musí syn vykonat sám. Luboš alternativní trest vykonal a docházel do výchovného programu. Další školní rok nastoupil na jiné odborné učiliště.

Shrnutí

Luboš pochází z neúplné rodiny. Nikdy nepoznal roli otce v rodině. S prarodiči měl vztah spíše lhostejný. S bratrem měl také vztah převážně chladný, mezi bratry je šestiletý věkový rozdíl.

Spolupráce s Lubošem se ze strany kurátorky navazovala velmi těžko. Luboš byl nesamostatný, zpočátku ho musela doprovázet jeho matka, někdy se stalo, že jí během cesty utekl. Luboš byl nedůvěřivý, nemluvný. Nedal se nadchnout pro žádnou zájmovou činnost. Téměř vždy nabízenou pomoc odmítal. Na otázky k jeho chování nebo ke školní docházce odpovídal, že „matka přehání“. Na otázku ohledně vztahu k mamince uváděl, že „matka je přehnaně ustaraná, pořád ho sleduje, nenechá ho žít“. Plány do budoucnosti neměl. Je však zřejmé, že Luboš měl zkušenosti s drogou, i když to vždy popíral. Věděl, kdy a za jakým účelem přijíždí do jeho města terénní pracovník nízkoprahového zařízení. V rodině chyběl mužský vzor. Matka neměla u syna autoritu, snažila se syna nějakým výchovným způsobem řídit, avšak kdykoli syn projevil odpor, tak výchovného úsilí nechala. Matka nemá podporu ve svých rodičích, ti ji před dětmi často kritizují. Matka žije s pocitem viny, že pro své syny nemá otce.

Matka by měla být ve výchově synů důslednější a důraznější, a tím si postupně získat jejich autoritu. Také by bylo vhodné přenechat na syna část povinností spojených s chodem domácnosti, např. úklid, menší řemeslnické práce apod.

Příběh č. 3

Třetí příběh je o problémech chlapce Petra, který se do evidence kurátorky pro mládež dostal v souvislosti s krádeží v samoobsluze.

Petr se narodil v roce 1993, otci bylo 26 let a matce 24 let. Rodiče byli manželé a spolu se synem zpočátku bydleli u rodičů otce na malé vesnici, kde měli k dispozici jeden pokoj v rodinném domku. Dle sdělení obou rodičů bylo společně bydlení

s otcovými rodiči bezproblémové. Po třech letech jim byl přidělen byt 2+1 od zaměstnavatele otce v nedalekém menším městě. Mladá rodina víkendy i nadále trávila u rodičů otce. Petr se vždy k babičce i dědovi těšil, později tam býval i o prázdninách.

Výchovné problémy s Petrem zpočátku nebyly žádné. Rodiče zaznamenaly první problémy s Petrovým chováním po narození druhého syna, v té době bylo Petrovi 8 let. Petr na bratra začal žárlit. Rodiče se mysleli, že se to časem upraví a nevěnovali tomu větší pozornost.

Ve dvanácti letech začal Petr kouřit, začaly se objevovat první potíže s chováním, nosil domů poznámky, rodiče byli opakovaně zváni do školy kvůli Petrovým konfliktům s učiteli. Petr se začal chovat vůči učitelům nevhodně, byl vzdorovitý, neměl v pořádku domácí úkoly. V deváté třídě během velké přestávky odešel Petr s kamarády do nedaleké samoobsluhy a tam společně ukradli tři tabulky čokolády a cigarety. Chlapci ukradené neporušené zboží vrátili zpět. Tuto krádež vyšetřovala Policie ČR a zprávu o závadovém chování Petra předala na oddělení sociálně právní ochrany dětí k dalšímu řízení. Tímto začala spolupráce s rodinou.

Rodiče společně s Petrem byli předvoláni na sociální odbor. Rozhovor byl veden nejprve s rodiči i Petrem najednou.

Oba rodiče sdělili, že věděli, že Petr má ve škole problémy, často je řešili s třídní učitelkou. Ale velmi je překvapilo, že se jejich syn dopustil krádeže v samoobsluze. Matka řekla, že domů pravidelně kupuje nějaké cukrovinky, aby synové měli něco dobrého „na zub“. Z tohoto důvodu si matka neumí vysvětlit, proč kradl čokolády. Otec uvedl, že pracuje jako řidič, domů se vrací pozdě večer. Sám uznává, že na Petra nemá moc času. Snaží se finančně zabezpečovat rodinu. Matka pracuje na zkrácený úvazek jako uklízečka v místním hotelu. Ráda by pracovala na plný pracovní úvazek, ale v regionu není dostatek volných míst. Dále rodiče uvedli, že i doma mají se synem výchovné potíže. Petr doma nepomáhá, celé dny chce trávit jen u počítače. Pokud mu uloží zákaz vycházek, tak ho syn porušuje. Petr matku vůbec nerespektuje a otce poslechne, až když mu pohrozí nějakým trestem. Během rozhovoru s rodiči Petr několikrát do rozhovoru zasahoval, vždy uváděl svou verzi uváděných konfliktů. Rodiče se snažili Petra usměrňovat, ale ten se nenechal.

Po té byl proveden pohovor s Petrem bez přítomnosti rodičů. Petr velice dobře komunikoval s kurátorkou pro mládež. Hovořil o svých zálibách, rád hraje fotbal. Rád jezdí o víkendech k babičce a dědovi, kde jim pomáhá s hospodářstvím. S dědou chodí

často do lesa na dřevo. Má tam i dobré kamarády, se kterými jezdí po soutěžích dobrovolných hasičů. Na otázku: „Co doma?“ uvedl, že doma se mu nelíbí. Pořád musí být doma. Matka ho nechce někam pouštět a kamarády si domů zvat nesmí, prý z důvodu, že mají malý byt. Dále uváděl, že ho matka jen kritizuje, nedovolí mu na počítač. Denně smí být na počítači jen hodinu a potom k němu musí pustit mladšího bratra. Také sděloval, že rodiče, především matka, dovolí mladšímu bratrovi všechno. Petr mu musí ve všem ustupovat. Během pohovoru také uvedl, že ho mamka oslovuje Petře a mladšího bratra oslovuje Honzíčku. Otec mu někdy říká Pét'o. Ke krádeži v samoobsluze uvedl, že vlastně vůbec neví, proč to s kamarády udělali. Prý to byl momentální nápad ve škole, krádež neplánovali. Je přesvědčený, že už to nikdy neudělá.

Během pohovoru byl Petr velice živý, bystrý. Sám začínal nová tématu hovoru. Raději si povídal o tom, co ho zajímá, baví, co mu přináší radost. Na otázky ohledně jeho problémů odpovídal ochotně, avšak opět se snažil změnit téma hovoru na věci, co se mu líbí, co ho baví. Na Petrovi bylo znát, že se cítí velmi dobře, když je středem pozornosti.

Rodičům bylo poskytnuto poradenství, nabídnuta možnost spolupráce s dětským psychologem v rodinné poradně. Toto však rodiče odmítli s odůvodněním, že výchovu Petra zvládnou sami. Dětský psycholog sídlí v bývalém okresním městě. Rodiče uvedli, že by si museli vzít dovolenou, a to si nemohou dovolit, aby nepřišli o zaměstnání. Proto bylo s Petrem i jeho rodiči bylo domluveno, že Petr bude docházet do kanceláře kurátorky pro mládež každé pondělí a s rodiči byla domluvená schůzka za měsíc.

Petr pravidelně docházel do kanceláře kurátorky pro mládež, vždy přesně dodržel domluvený čas schůzky. Navrhoval, že by chodil i dvakrát týdně. S Petrem bylo hovořeno o jeho koníčcích, kterým by se mohl věnovat i prostřednictvím nabízených kroužků v Domě dětí a mládeže. K situaci doma uváděl, že je to stále stejné. Otec se vrací ze zaměstnání večer a časně ráno zase odjíždí. Matka přichází domů z práce unavená a s Petrem se moc nebaví. Na otázku, zda mamce pomáhá s domácími pracemi, uvedl, že pomáhat nesmí. Maminka mu říká, že by ta práce byla špatně odvedená, musela by ji předělávat, a tak si raději udělá sama.

Na domluvenou schůzku kurátorky s rodiči přišla jen sama matka. Uvedla, že manžel je v práci a přijede až večer. S matkou bylo hovořeno o Petrových problémech. Bylo zřejmé, že celou situaci nese těžce. Sdělovala, že je na všechno sama a někdy má pocit, že péči o domácnost nezvládá. S Petrem se moc nebaví, protože jejich komunikace téměř vždy končí nějakou hádkou nebo rozepří. Sama přiznala, že trochu

preferuje mladšího syna, protože s ním nejsou problémy. Matce bylo doporučeno, aby Petr navštěvoval zájmový kroužek. A dále by na něj matka měla převést část domácích prací, pochválit ho za pomoc v domácnosti.

Shrnutí:

Petr pochází z úplné rodiny, která přestala plnit některé své funkce, především funkci emocionální. V manželství rodičů jsou zřejmě problémy v jejich vzájemném vztahu. Otec se doma téměř nezdržuje a matka nezvládá zabezpečovat chod domácnosti. Petr pocituje, že o něj rodiče, především matka, nejeví zájem. Mívá pocit, že je v rodině „navíc“ a že nikoho nezajímá. Zřejmě z tohoto důvodu začal na sebe upozorňovat nejprve drobnými poznámkami, které nosil ze školy a později na sebe svedl pozornost spáchanou krádeží.

Je nutné pracovat na obnovení vztahu rodičů s Petrem. Dále je potřeba, aby rodiče poskytli Petrovi podněty pro jeho další vývoj. Není možné vše řešit pouze zákazy. Petr by měl dostat šanci dosáhnout něčeho dobrého, co rodiče ocení a mohli by ho pochválit. Zpočátku to může být vynesení odpadkového koše, pomoc v domácnosti apod. Rodiče by měli přistupovat k oběma synům stejným způsobem, přiměřeným jejich věku. Nepreferovat jedno dítě před druhým. Je nutné budovat správné vztahy mezi sourozenci.

Rodičům by mohla pomoci návštěva v rodinné poradně. Bohužel tuto pomoc odmítají z důvodu obavy o svá zaměstnání.

Příběh č. 4

Pojednává o šestnáctileté dívce Martě, jejíž otec požádal oddělení SPOD o prošetření poměrů v rodině její matky.

Marta se narodila v roce 1992. Otcí bylo 25 let a matce 24 let. Sňatek uzavírali z důvodu těhotenství. Rodina bydlela v pronajatém bytě 1+1. Otec byl zaměstnán jako strojvedoucí, pracoval na směny. Matka byla na mateřské dovolené. V roce 1996 matka ukončila mateřskou dovolenou a vrátila se zpět do zaměstnání. Dceru hlídala babička ze strany matky, která byla důchodkyně. V zaměstnání matka navázala známost se svobodným mužem a podala návrh na rozvod. Manželství bylo rozvedeno, dcera byla svěřená do péče matky a otcí bylo vyměřeno výživné. Otec se ze společné domácnosti

odstěhoval ke svým rodičům. K matce se přistěhoval přítel. Později se matka za přítele provdala a narodily se jim postupně dvě děti.

Matka odmítala dceru pouštět k otci, a proto otec požádal o soudní úpravu styku. Styk nezletilé dcery s otcem byl upraven soudně, a to každý sudý týden od soboty v 8,00 do neděle do 16,00 hodin. Styk otce s dcerou probíhal nepravidelně, někdy musel otec s ohledem na turnusové služby styk zrušit, jindy zase matka otci oznámila, že dcera je nemocná. Později docházelo k tomu, že si otec přijel pro Martu a ona s ním odmítala odjet. Sdělovala otci, že se ho bojí. Dárek, který ji otec přivezl, si vždy převzala. Jednalo se o drobnou hračku nebo čokoládu. Otec měl podezření, že matka dceru navádí proti němu, a proto tuto záležitost opakovaně řešil na oddělení sociálně právní ochrany dětí. Otec opět podal návrh na soudní úpravu styku. Soud rozhodl o povinné účasti pracovníka oddělení sociálně právní ochrany dětí při předávání dcery otci.

O předání dítěte je v opatrovnickém spisu nezletilé Marty (tehdy jí bylo 10 let) podrobný záznam. Sociální pracovnice telefonicky domluvila s matkou i otcem přesné předání dcery otci. Matka byla povinná dceru na styk s otcem připravit. Otec by si měl Martu převzít tak, aby se co nejvíce omezil psychický tlak na dítě. K předání dcery mělo dojít v sobotu v 8,00 hodin u vchodu rodinného domku matky. Otec přijel, na místě byla přítomná i sociální pracovnice. Matka sdělila, že Marta odmítá s otcem odjet. Z domu byl slyšet pláč dítěte, proto matka zvala sociální pracovnici dovnitř, ať promluví s dcerou. Matka šla napřed do pokoje dcery a nahlas říkala k dceři: „Oblékej se, je tu táta, pojedíš s ním.“ Sociální pracovnice následně zřetelně slyšela, jak matka šeptala: „Řvi, řekni, že se ho bojíš, že s ním nepojedeš“. Malá Marta plakala, nebyla schopná komunikace. Sociální pracovnice vytykala matce její chování k dceři, sdělila jí, že slyšela, jak ji naváděla proti otci. Matka vše popřela. Následně otec řekl, že netrvá na setkání s dcerou, nechce ji dál vystavovat takovému psychickému napětí.

Otec se ještě několikrát pokusil o setkání s dcerou, navštěvoval ji u školy, pravidelně jí posílal dárky k narozeninám a na Vánoce. Postupně se vztah Marty k otci zlepšoval. Matka s otcem Marty nekomunikovala.

Po ukončení základní školy nastoupila Marta na střední odborné učiliště. Měla nové kamarády, začala kouřit a navštěvovat diskotéky, domů se vracela pozdě v noci nebo až druhý den. Začala se s matkou a nevlastním otcem hádat, přestala je respektovat. Matka jí vyčítala nové kamarády, kouření, kontrolovala dceři mobilní telefon apod. Po další hádce se Marta odstěhovala k otci, kterému sdělila, že již nemůže v rodině u matky bydlet, že je zde týrána a pronásledována. Na základě této skutečnosti

se otec s dcerou Martou dostavil na sociální odbor a žádal o prošetření poměrů u matky. Byl ochoten podat návrh o svěřeni dcery do své péče.

Marta k této situaci sdělila, že si skutečně přeje bydlet u otce. Dále sdělovala, že s otcem si rozumí, že ji podporuje. Naopak matka jí jen všechno zakazuje, kontroluje mobil, dává jí peníze jen na cestu do školy a zpátky domů. Dále jí matka údajně zakazuje kamarády, diskotéky a také jí vadilo, že ji matka „očuchává“. Dále sdělila, že jí matka celé dětství zakazovala jezdit za otcem a přitom je „u taťky taková pohoda“. S nevlastním otcem si vůbec nerozumí, ten údajně preferuje své vlastní dcery.

Byla provedená návštěva v rodině u matky. Ta sdělila, že je velmi nešťastná z dcery Marty. Po nástupu na učiliště se Marta chytila nevhodné party. Začala chodit na diskotéky, vracela se pozdě v noci nebo až druhý den. Domů se vracela podnapilá, začala kouřit. Dále matka zjistila, že si Marta bere doma tajně peníze od svých nevlastních sester nebo matce z peněženky. Také matka zjistila, že noví kamarádi její dcery berou drogy a má o Martu strach. Několikrát jí přečetla zprávy v mobilu, které jí utvrzovaly v tom, že Marta zřejmě již kouřila marihuanu. Začala dceru více hlídat, zakázala jí se s těmito kamarády stýkat. Dávala jí peníze pouze na jízdné a na svačinu a Marta jí je musela vyúčtovat. Situace u nich doma vyvrcholila hádkou a Marta si sbalila své věci a odjela k otci. S otcem Marty matka stále nekomunikuje.

Na základě těchto zjištěných skutečností byli rodiče i dcera předvoláni na sociální odbor. Tam byla celá záležitost znovu projednána. Otec zjistil, že mu dcera neřekla skutečné důvody sporu s matkou a jejím manželem. Byl na dceru rozzlobený, ale přesto nabídl, že dcera u něj může bydlet. Matka s tímto návrhem souhlasila, ale přála si, aby se také mohla s Martou stýkat.

S Martou začala pracovat i kurátorka pro mládež. Marta bydlí v současné době u otce a jeho přítelkyně. Je zde spokojená, s otcem a jeho přítelkyní jezdí na výlety, pracují společně na zahradě. Marta jedenkrát v měsíci může jít na diskotéku, ale musí se vrátit v domluvený čas. S matkou se stýká jednou týdně dvě hodiny.

Shrnutí:

Marta se narodila v úplné rodině, rodiče se záhy rozvedli. Matka bránila otci, aby se se svou dcerou stýkal. Otec žádal o soudní úpravu styku se svou dcerou. Za dcerou zpočátku pravidelně jezdil, ale dcera za ním odmítala jít, plakala. Otec tyto návštěvy vzdal, neboť nechtěl dceru dále vystavovat psychickému tlaku. Pravidelně jí

posílal dárky. Snažil se s ní být v kontaktu alespoň krátkými setkáními po školním vyučování. Tato setkání snášela dcera dobře.

S nástupem na střední odborné učiliště získala Marta nové kamarády, se kterými začala chodit na diskotéky, kouřit a trávit více času mimo domov. Její chování se nelíbilo matce a vše vyústilo v otevřený konflikt. Marta se v šestnácti letech odstěhovala od matky. Využila situace, že matka s jejím otcem vůbec nekomunikuje, a pod záminkou týrání v rodině matky se nastěhovala k otci.

Matka měla s otcem Marty zřejmě nějaký problém, který řešila tím, že bránila dceři otce navštěvovat. Vystavovala Martu těžkým chvílím. Marta se v rodině matky necítila dobře, raději trávila čas s kamarády. Oporu Marta našla v otci a jeho přítelkyni a v jejich přátelském přístupu k ní.

Vhodným řešením pro matku Marty by byla návštěva rodinné poradny. Tam by s pomocí odborníka – psychologa mohla získat náhled na problematiku výchovy.

ZÁVĚR

Bakalářská práce na téma „Pomoc asociálnímu mladistvému, v jeho zátěžích a hledání východiska v praxi“ je zaměřena na hledání pomoci pro mladého člověka, který se ocitá v náročné životní situaci, v podmínkách naší současné společnosti.

Aby poskytovaná pomoc byla co nejúčinnější, závisí na více faktorech, a to zejména na včasném objevení odchylky v chování mladistvého, na jeho ochotě ke spolupráci, na postoji jeho rodiny a také na osobnosti, odborných znalostech a dovednostech pracovníka poskytujícího pomoc. Velice důležitá je spolupráce rodičů mladistvého se školou, se zdravotnickým zařízením, sociálním pracovníkem či sociálním pedagogem.

Sociální pedagog zajišťuje odbornou pomoc a podporu osobám, které se ocitly v krizových situacích, v psychickém, sociálním nebo psychosociálním ohrožení. Dále zajišťuje žádoucí rozvoj osobnosti ve směru správného životního stylu, hodnotného a užitečného naplnění volného času.

Státní i nestátní sektor v naší republice nabízí komplexní systém v péči o děti a mládež i o celé rodiny. Jsou zařízení, jejichž činnost je zaměřena výchovně a zároveň působí preventivně proti vzniku sociálně patologických jevů, nabízí efektivní trávení volného času, jsou jimi střediska volného času, sportovní oddíly, kluby, zájmová sdružení a podobně. Mezi zařízení, která se zabývají poradenskou a terapeutickou činností, můžeme zařadit například pedagogicko-psychologické poradny, rodinné poradny, Probační a mediační službu nebo nízkoprahová centra. Poskytují odbornou pomoc a podporu mladistvým, jejich rodičům nebo vychovatelům.

Bakalářská práce by mohla být vodítkem pro začínajícího sociálního pracovníka nebo sociálního pedagoga, neboť v práci jsou popsány poruchy chování, možné zátěže a faktory ovlivňující chování mladistvých, dále je zde zmapována činnost organizací zabývajících se pomocí mládeži s poruchami chování. V uvedených kazuistikách je možné vypořádat zátěže, které ovlivňovaly jednání a chování mladých lidí. Vzhledem k rozsahu bakalářské práce zde nejsou uvedeny konkrétní formy pomoci v zařízeních poskytující péči a metody práce s mladistvými s poruchou chování.

RESUMÉ

Bakalářská práce na téma „Pomoc asociálnímu mladistvému, v jeho zátěžích, hledání východisek v praxi“ je rozdělena na část teoretickou a část praktickou.

Teoretická část obsahuje čtyři kapitoly. V kapitole první jsou vymezeny základní pojmy, zejména co jsou poruchy chování.

V kapitole druhé jsou popsány faktory, které ovlivňují vývoj jedince a dále jsou zde definovány zátěže, se kterými se mladí lidé musí vyrovnávat, podrobněji je popsána problematika šikany.

Kapitola třetí pojednává o rodině, jejích funkcích a rodinné výchově.

Ve čtvrté kapitole je podrobně popsána činnost státního a nestátního sektoru v oblasti sociální péče.

Každá kapitola obsahuje krátký úvod do problematiky, odbornou stať a je zakončena dílčím závěrem.

V úvodu do praktické části jsou uvedeny zkušenosti odborníků, kteří se zabývají problematikou zátěží mladých lidí. Dále jsou zde detailně zpracovány čtyři kazuistiky. Na skutečných příbězích mladých lidí je možno pozorovat zátěže, které ovlivňovaly jejich jednání a chování. Na konci každého příběhu je uvedeno shrnutí.

ANOTACE

Bakalářská práce je zaměřena na definování zátěží, které vedou k asociálnímu chování mladistvých a možnosti pomoci. V teoretické části jsou uvedeny poruchy chování, zátěže, se kterými se setkává mladistvý. Dále je zde popsána rodina, její funkce a výchova. Podrobně je představen státní i nestátní sektor zabývající se péčí a pomocí zejména na úseku práce s dětmi a mládeží. V praktické části jsou uvedeny čtyři kazuistiky.

Klíčová slova

Mladistvý, poruchy chování, zátěže, rodina, výchova, pomoc

ANOTATION

The main aim of the final essay is to define the predispositions to the asocial behaviour amongst teenagers and suggest possible help. The theoretical part describes conduct disorder and distress, which teenagers face. This part also includes the description of the family and focuses on its main function and upbringing. Detailed analysis of the institutions (including both state and private sector), which try to offer help and care to children and teenagers, is presented. The practical part describes four case studies.

Key words

Juvenile, conduct disorder, loads, family, education, help

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
2. Metodický pokyn MŠMT č. j.: 20 006/2007-51 ze dne 16. 10. 2007
3. Metodický pokyn MŠMT č. 28 275/2000-22
4. **Bakošová, Z.**, Sociální pedagogika jako životná pomoc, Bratislava, Public promotion, 2008, 251 s. ISBN 978-80-969944-0-3
5. **Hajný, M.**, O rodičích, dětech a drogách, Praha: Grada Publishing, 2001, 136 s. ISBN 80-247-0135-9
6. **Kohoutek, R.**, Poznávání a utváření osobnosti, Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2001, 275 s. ISBN 80-7204-200-9
7. **Kolář, M.**, Bolest šikanování, Praha: Portál, 2001, 255 s. ISBN 80-7178-513-X
8. **Kolář, M.**, Skrytý svět šikanování ve školách, Praha: Portál, 1997, 127 s. ISBN 80-7178-123-1
9. **Kraus, B., Poláčková V.**, Člověk – prostředí – výchova, Brno: Paido, 2001, 199 s. ISBN 80-7315-004-2
10. **Kraus, B.**, Teorie výchovy, Brno, BonnyPres, IMS, 2006, s. 30
11. **Matějček, Z.**, Rodiče a děti, Brno: Avicenum, 1986, 335 s. ISBN 735 21-08-31
12. **Matějček Z., Dytrych Z.**, Krizové situace v rodině očima dítěte, Praha, Grada, 2002, 128 s. ISBN 80-247-0332-7
13. **Forwardová, S.**, Když nám rodiče ničí život, Praha: MOTTO, 2008, 343 s. ISBN 978-80-7246-417-3
14. **Matoušek, O., Kroftová, A.**, Mládež a delikvence, Praha: Portál, 2003, 340 s. ISBN 80-7178-771-X
15. **Říčan, P.**, Agresivita a šikana mezi dětmi, Praha, Portál, 1995, 95 s. ISBN 80-7178-049-9
16. **Sekot, A.**, Sociologické texty, Brno, IMS 2004, s. 79
17. **Train, A.**, Nejčastější poruchy chování dětí, Praha, Portál, 2001, 198 s. ISBN 80-7178-503-2
18. **Vágnerová, M.**, Psychologie problémového dítěte školního věku, Praha: Karolinum, 1997, 170 s. ISBN 80-7184-488-8
19. **Vágnerová, M.**, Vývojová psychologie I., Praha, Karolinum, 2005, 467 s. ISBN 80-246-0956-8

20. **Žatecká, E.**, Postavení a úkoly Probační a mediační služby, Ostrava, KEY Publishing, 2007, 136 s. ISBN 978-80-87071-55-7

Internetové zdroje:

21. www.sikana.blogspot.com 7. 3. 2011
22. www.mamedite.cz Péče o dítě Ing. Michaela Tilton, MBA dne 7. 3. 2011
23. www.ppptrutnov.cz/o-nss/ dne 7 2. 3. 2011
24. www.psychocentrum.cz/pracoviste dne 2. 3. 2011
25. www.charitajihlava.cz/preventivni-programy/, dne 25. 2. 2011